

LES ABREVIACIONS: AL CAP DE TRENTA-VUIT ANYS DE LA PUBLICACIÓ DE L'ARTICLE "ABREVIACIONS: UN ASSAIG DE CLASSIFICACIÓ TIPOLÒGICA"

Josep M. Mestres i Serra, Josefina Guillén i Sànchez*

Resum

En quatre dècades, el coneixement que teníem sobre el món de les abreviacions ha variat substancialment: des de l'establiment d'una classificació més o menys acceptada o compartida d'aquests mots abreujats fins a la consolidació de la grafia més adequada a cada classe d'abreviació, aquest aparent galimaties lèxic s'ha anat aclarint i situant en el lloc que li correspon, incloent-hi la recomanació de fer constar abreviacions en els diccionaris generals, per tal com els diccionaris han de poder descodificar també aquestes unitats lèxiques. En aquest article hem volgut posar al dia el coneixement que tenim sobre les abreviacions i l'ús que es recomana o que se'n fa actualment, especialment després de publicada i consolidada la nova normativa ortogràfica de l'Institut d'Estudis Catalans, mitjançant la descripció detallada de cadascun dels subconjunts que abracen les abreviacions (bàsicament, les abreviatures, els símbols i les sigles) i la constatació que les propostes de classificació i de coherència gràfica fetes pels autors continuen essent vigents des d'aquell llunyà any 1985, matisades pels avenços en diverses disciplines que hi estan relacionades.

Paraules clau: abreviacions; abreviatures; símbols; codis; signes; xifres; monogrames; emoticones; ideogrames; pictogrames; sigles; acrònims; mots creuats; mots maleta; siglònims; diccionaris especialitzats.

ABBREVIATIONS: THIRTY-EIGHT YEARS AFTER THE PUBLICATION OF THE PAPER "ABBREVIATIONS: AN ATTEMPT AT TYPOLOGICAL CLASSIFICATION"

Abstract

In the last four decades, our knowledge of the world of abbreviations has evolved considerably: from establishing a more or less accepted or shared classification of these shortened words to consolidating the most appropriate spelling for each abbreviation class, this apparent lexical gibberish has been clarified and given its appropriate place, including the recommendation to include abbreviations in general dictionaries, insofar as dictionaries must be able to also decode these lexical units. In this article, we have sought to update our knowledge of abbreviations and their present recommended or practical use, particularly after the publication and consolidation of the new spelling rules by the Institute of Catalan Studies, providing a detailed description of each of the subsets that make up the abridgements of words (basically, abbreviations, symbols and acronyms) and the realisation that the authors' proposals for classification and spelling consistency continue to be valid, despite the time that has passed since that far-off 1985, adapting to the progress made in the various disciplines in which they are used.

Keywords: abridgements; abbreviations; symbols; codes; signs; figures; monograms; emojis; pictograms; acronyms; crosswords; suitcase words; lexicalised acronyms; specialised dictionaries.

* Josep M. Mestres i Serra, doctor en lingüística aplicada i professor de Redacció Jurídica i Documental a la Universitat Pompeu Fabra. jmestres56@gmail.com.

Josefina Guillén i Sànchez, llicenciada en filologia catalana i en filologia anglesa. És professora de català i d'anglès i correctora lingüística. jguille3@xtec.cat.

Citació recomanada: Mestres i Serra, Josep M., i Guillén i Sànchez, Josefina. (2023). Les abreviacions: al cap de trenta-vuit anys de la publicació de l'article "Abreviacions: un assaig de classificació tipològica". *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 79, 327-361. <https://doi.org/10.58992/rld.i79.2023.3960>

Sumari

- 1 El terme *abreviació*
- 2 Classificació tipològica de les abreviacions
 - 2.1 Les abreviatures
 - 2.1.1 Criteris generals
 - 2.1.2 Abreviatures formades per suspensió o per truncament
 - 2.1.3 Abreviatures formades per afèresi
 - 2.1.4 Abreviatures formades per contracció o per síncope
 - 2.2 Els símbols
 - 2.2.1 Característiques generals
 - 2.2.2 Símbols regulars o científics
 - 2.2.3 Codis
 - 2.2.4 Signes
 - 2.2.5 Xifres i monogrames
 - 2.2.6 Emoticones
 - 2.2.7 Ideogrames i pictogrames
 - 2.3 Les sigles
 - 2.3.1 Criteris generals
 - 2.3.2 Sigles pròpies o pròpiament dites
 - 2.3.3 Sigles mixtes o impròpies
 - 2.3.4 Acrònims
 - 2.3.5 Mots creuats o mots maleta
 - 2.3.6 Siglònims
- 3 La identificació de les abreviacions
 - 3.1 Identificació de les abreviacions segons la classe
 - 3.2 Identificació de les abreviacions segons la llengua
- 4 Les abreviacions en els reculls lexicogràfics
 - 4.1 Les abreviacions en els diccionaris monolingües
 - 4.2 Les abreviacions en els diccionaris plurilingües
- 5 L'ordenació alfabètica de les abreviacions en el diccionari
- 6 Síntesi final
- 7 Referències

Aquest any 2023 en farà trenta-vuit que un dels autors d'aquest text va publicar el seu primer article a la *Revista de Llengua i Dret* (RLD), que portava per títol "Abreviacions: un assaig de classificació tipològica". Era una època en què teníem molts dubtes sobre què era una abreviació i sobre quines classes n'hi havia, i també es palesaven moltes vacil·lacions a l'hora d'escriure-les, és a dir, la grafia amb què s'havien de representar aquestes expressions abreujades.

Ha passat molt de temps i, sortosament, s'han anat consolidant les grafies més adequades per a cada tipus d'abreviació –en l'endemig, un de nosaltres va publicar en aquesta mateixa revista un altre article titulat "La problemàtica de les abreviacions i els diccionaris" (desembre de 1996)–; el resultat de tot aquest procés és el que tenim a continuació, elaborat, en bona part, a partir del text introductori de la segona edició del *Diccionari d'abreviacions. Abreviatures, sigles i símbols* (DA), publicada per Enciclopèdia Catalana l'any 2001 i des de fa uns quants anys gairebé exhaurit, per bé que l'hem ampliat i actualitzat d'acord amb la segona edició de l'*Ortografia catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (OIEC), publicada en línia l'any 2022, i de la cinquena edició del *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos*, publicada per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2019.

L'objectiu d'aquest text és posar al dia el coneixement que tenim sobre les abreviacions i l'ús que se'n fa actualment, mitjançant l'exposició i la justificació detallada de cadascuna de les classes d'abreviacions des de tots els punts de vista: ortogràfic, fonètic, morfològic, terminològic i, fins i tot, sintàctic d'aquests *mots*, entesos en el sentit d'unitats lingüístiques integrades per un o més morfemes, que es transcriuen entre dos espais en blanc, pertanyen a una determinada categoria sintàctica i, en general, resulten sintàcticament inanalitzables,¹ la qual cosa els fa mereixedors, si més no parcialment, de figurar també en els reculls lexicogràfics generals.

La metodologia seguida ha estat, en primer lloc, tornar a definir el terme *abreviació* a partir del diccionari normatiu actual, dividir en classes i subclasses aquest conjunt de formes abreujades i establir una correlació entre cada classe d'abreviació (abreviatura, símbol i sigla) i la grafia que permet d'identificar els components de cada subclasse, àdhuc dels abreujaments que no són recollits habitualment pels diccionaris d'abreviacions, per tal de fer una presentació tan exhaustiva com ha estat possible. Així, mercès a la grafia –si s'ha escrit correctament– podem identificar a quina subclasse pertany cada abreviació (secció 3) i, al seu torn, saber quina grafia hem d'emprar segons la subclasse a la qual pertany. Aquest punt de vista també ens permet proposar el tractament lexicogràfic que se'n pot fer, segons el nostre parer (secció 4), i, atesa la complexitat gràfica d'aquestes formes, recomanar l'ordenació alfabètica que, preferiblement, s'hauria de seguir en un diccionari (secció 5).

Les obres de referència principals de què hem partit són la segona edició del *Diccionari d'abreviacions. Abreviatures, sigles i símbols* (DA), de Josep M. Mestres i Josefina Guillén (Enciclopèdia Catalana, 2001), i el *Diccionario internacional de siglas y acrónimos*, de José Martínez de Sousa (Pirámide, 1984).

1 El terme *abreviació*

El *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) defineix el terme *abreviació* com a "abreujament", i també com a "reducció gràfica d'un mot o d'una frase per mitjà d'abreviatures, sigles, acrònims, etc.". I és aquesta darrera definició la que més ens interessa en el tema que ens ocupa. Podem dir, doncs, que les abreviacions són mots o sintagmes, nominals i preposicionals (sobretot nominals), representats abreujadament.

Aquest abreujament ha de reduir el mot o els mots a la mínima expressió intel·ligible. Amb aquesta finalitat, afirmem que la *regla general de les abreviacions* és fer-les tan curtes com sigui possible i prescindir dels punts i altres marques tant com es pugui (és a dir, sempre que no pugui induir a error). Aquesta regla general té una gran excepció que abraça tota una classe d'abreviacions –les abreviatures–, però això no obsta perquè la regla sigui adequada, tal com podem comprovar en l'apartat 2.1. Cal tenir en compte, però, que com més curtes són les abreviatures més costa de distingir-les (p. ex., si consultem el DA, **n.** pot equivaler a *nat/nada*, a [*gas*] *natural*, a *nombre*, a *nota*, a *nostre/nostra* i a *número*; en canvi, **núm.** equival només a *número*).²

1 *Apud* Manuel Pérez Saldanya, Rosanna Mestre i Ofèlia Sanmartín (v. l'apartat de referències)

2 Per a evitar confusions, en aquest article les abreviacions són compostes en lletra negreta –per bé que, en principi, s'han d'escriure amb lletra regular (és a dir, amb el gruix de lletra normal)–, per a destacar-les més clarament respecte del text del discurs; llevat dels símbols de les magnituds i de les unitats de la física, que són indicats amb la tipografia que realment els correspon (vegeu la nota de

Sovint els llibres porten al començament una llista d'“abreviatures”, en la qual es barregen abreviatures pròpiament dites, sigles i símbols, sense fer cap mena de distinció terminològica a l'hora de denominar la llista, pràctica que considerem poc recomanable.

En el moment de posar fil a l'agulla per redactar la primera edició del DA vam tenir en compte la proposta formulada en l'article publicat l'any 1985 que esmentem en la presentació d'aquest article, per la qual cosa vam decidir de fer servir el terme *abreviació* per a designar la macroclasse en què englobem totes les realitzacions abreujades de mots o de sintagmes que es poden fer en català, és a dir, les abreviatures, els símbols i les sigles.³

Amb vista a la confecció de la llista d'abreviacions que havia de conformar el DA, vam excloure de l'univers de les abreviacions diverses subclasses per motius varis que anirem exposant al llarg d'aquest article (vegeu el quadre 1, “Classificació de les abreviacions”).

Cal fer avinent també que la classe dels símbols inclou signes gràfics que no tenen res a veure amb el pur escurçament d'un mot o dels mots d'un sintagma (p. ex., els símbols matemàtics, els de meteorologia i, per descomptat, les emoticones).

2 Classificació tipològica de les abreviacions

Atès que aquí ens interessen les abreviacions sobretot des del punt de vista de l'escriptura, en el DA les vam distribuir en tres grans classes, d'acord amb la manera com les escrivim o les hauríem d'escriure. Per bé que es classifiquen conceptualment, segons el nostre parer també es classifiquen per la grafia, de tal manera que concepte i grafia esdevenen indestriables: *a*) les abreviatures (àlg. per *àlgebra*, **bi**l. per *biblioteca*, **dg.** per *diumenge*), *b*) els símbols (**Be** per *beril-li*, + per *més*, **&** per *ampersand*) i *c*) les sigles (**AGFA** per *Aktiengesellschaft für Anilinfabrikation*, **CGB** per *Centre Gimnàstic Barcelonès*, **UNESCO** per *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*).

La finalitat d'aquesta distinció conceptual ensems que gràfica és limitar, en tant que sigui possible, la confusió de significats entre formes que, altrament, podrien ser gairebé homògrafes o homògrafes del tot (p. ex., **cap.** per *capítol* / **CAP** per *centre d'assistència primària*, o bé **m.** per *[nom] masculí* / **M** per *mega* / **m** per *metre*).

En els apartats que segueixen definirem i exposarem les formes de composició de cadascuna d'aquestes classes i de les subclasses que en depenen. Tanmateix, val la pena recordar que hi ha abreviacions que poden rebre un doble tractament: com a abreviatura i com a sigla, o bé com a abreviatura i com a símbol. Per exemple: **s. a. l.** / **SAL** per *societat anònima laboral*, **pta.** / **PTA** per *pesseta*. La recomanació, però, és aplicar la regla general enunciada més amunt. Per tant, preferirem, en general, d'usar **SAL** i **PTA**. De vegades, un mateix concepte pot ser representat per dos símbols: **€** / **EUR** per *euro*.

Tanmateix, cal seguir tothora el criteri de coherència gràfica interna que ha de respectar qualsevol text. Així, no hem de barrejar, en un mateix context:⁴ *a*) abreviacions de classes diferents (**n. b.** / **NB** per *nota bene*, ‘pareu atenció’; **a. d. C.** / **aC** per *abans de Crist*), *b*) formes diferents de la mateixa abreviació (**v.** / **veg.** per *vegeu*; **f.** / **f/** per *foli*), *c*) tractaments tipogràfics diferents de la mateixa abreviació (**PROAS** / **Proas** per *Promoció y Asistencia a Sordos* ‘Promoció i Assistència a Sords’) i *d*) abreviacions de llengües diferents per al mateix terme (**vid.** –*vide*– / **v.** per *vegeu*).

En el quadre 1 podem veure la classificació proposada per nosaltres de totes les formes abreujades i especifiquem quins abreujaments no són recollits habitualment pels diccionaris d'abreviacions.

l'apartat 2.2.1.a). En aquest sentit, componem en regular cursiva les formes lèxiques equivalents a una abreviació determinada i les que apareixen en frases exemplificadores; en el primer cas, escrivim l'abreviació en negreta rodona, i en el segon, posem en negreta cursiva l'abreviació dins l'exemple.

³ Publicat ja l'article esmentat de l'any 1985, en què proposàvem per primer cop l'adopció del terme *abreviació* amb aquest sentit, vam trobar dues obres que l'havien emprat abans que nosaltres: es tracta de la *Gramàtica pedagògica de la llengua catalana*, de Joan Bardina (1907, p. 148), i de l'obra *Com es fa un llibre. Diccionari de les arts gràfiques*, de Miquel Joseph i Mayol (1979, p. 144-145).

⁴ Entenem per *context* el text de què forma part l'abreviació, sempre que sigui de la mateixa mena. Així, dins el text general d'una obra podem fer servir **ptes.** (per *pessetes*), mentre que en les taules podem fer servir **PTA**.

QUADRE 1

Classificació de les abreviacions

1. Abreviatures	}	suspensions o truncaments	{ cap. ['capítol'], trad. ['traductor/a'], N. ['nom'], dc. ['dimecres'] ⁵ c... ['collons'], p... ['puta'] (<i>abreviatures de delicadesa</i>) ⁶ M*** ['Miquel', p. ex.], *** ['Almansa', p. ex.], N. ['Joan', p. ex.] (<i>abreviatures de discreció</i>) ⁷ foto ['fotografia'], tele ['televisió'], Caro ['Carolina'] (<i>abreujaments fònics</i>) ⁸
		afèresis	← bus ['autobús'], Toni ['Antoni'], Pep ['Josep'], Rat ['Montserrat'] (<i>abreujaments fònics</i>) ⁹
		substitucions	← Txema ['Josep Maria'], Laia ['Eulàlia'] (<i>abreujaments fònics</i>) ¹⁰
		contraccions o síncopes	{ Dra. ['doctora'], rbla. ['rambla'], M. H. Sr. ['Molt Honorable Senyor'] Jan ['Joan'], Jep ['Josep'] (<i>abreujaments fònics</i>) ¹¹

5 Cal tenir en compte que, en general, les abreviatures de llengües altres que el català no figuren en els diccionaris d'abreviacions o hi tenen un significat diferent.

6 Les abreviatures de delicadesa no són recollides en els diccionaris d'abreviacions.

7 Les abreviatures de discreció no són recollides en el cos del diccionari, llevat d'algun cas escadusser, com ara "N.", que respecta els criteris de composició.

8 Els abreujaments fònics no són recollits en els diccionaris d'abreviacions.

9 Les abreviatures formades per afèresi no són recollides en els diccionaris d'abreviacions.

10 Les abreviatures formades per substitució no són recollides en els diccionaris d'abreviacions.

11 Les abreviatures de noms propis formades per contracció o síncope que han estat lexicalitzades no són recollides en els diccionaris d'abreviacions.

2. Símbols	símbols regulars o científics	alfabètics	de l'alfabet llatí ← g ['gram'], Ar ['argó'], B ['bel'], v ['velocitat']															
			de l'alfabet grec ← π ['nombre pi'], Ω ['ohm'], μ ['moment dipolar elèctric']															
	codis	alfanumèrics	de l'alfabet llatí ← m ² ['metre al quadrat'], °C ['grau Celsius'], T _{1/2} ['període de semidesintegració']															
			de l'alfabet grec ← ε ₀ ['permitivitat en el buit'], γ _p ['raó giromagnètica del protó']															
	signes	formats per nombres	← BCN ['(aeroport de) Barcelona'], ACa ['Alt Camp'], F-66100 [(codi postal de) Perpinyà]															
			<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td>1 ['u'], 33 ['trenta-tres'] (<i>xifres aràbigues</i>)¹²</td> </tr> <tr> <td>XIII ['tretze / tretzè'], M ['mil / milè'] (<i>xifres romanes</i>)¹³</td> </tr> </table> </td> <td></td> </tr> <tr> <td>formats per nombres i lletres</td> <td>← 4t ['quart'], 8es ['vuitenes'] (nombres ordinals escrits amb xifres aràbigues)</td> </tr> <tr> <td>formats per altres caràcters</td> <td></td> </tr> <tr> <td>tipogràfics</td> <td>← × ['multiplicació'], % ['tant per cent'], † ['cristus'], ≈ ['aproximadament igual a'], ∅ ['conjunt buit'], ∅ ['vocal neutra']</td> </tr> <tr> <td>xifres i monogrames</td> <td>← $\overset{\text{K}}{\underset{\text{L}}{\text{C}}}$ ['Carlemany'], $\overset{\text{P}}{\text{X}}$ ['Crist']¹⁴</td> </tr> <tr> <td>emoticones</td> <td>← :-) ['amb alegria'], @-->-- ['rosa (flor)']</td> </tr> <tr> <td>ideogrames i pictogrames</td> <td>← ☎ ['telèfon públic'], ✓ ['vist'], ✂ ['punt de tall'], ☺ ['amb alegria']</td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>1 ['u'], 33 ['trenta-tres'] (<i>xifres aràbigues</i>)¹²</td> </tr> <tr> <td>XIII ['tretze / tretzè'], M ['mil / milè'] (<i>xifres romanes</i>)¹³</td> </tr> </table>	1 ['u'], 33 ['trenta-tres'] (<i>xifres aràbigues</i>) ¹²	XIII ['tretze / tretzè'], M ['mil / milè'] (<i>xifres romanes</i>) ¹³		formats per nombres i lletres	← 4t ['quart'], 8es ['vuitenes'] (nombres ordinals escrits amb xifres aràbigues)	formats per altres caràcters		tipogràfics	← × ['multiplicació'], % ['tant per cent'], † ['cristus'], ≈ ['aproximadament igual a'], ∅ ['conjunt buit'], ∅ ['vocal neutra']	xifres i monogrames	← $\overset{\text{K}}{\underset{\text{L}}{\text{C}}}$ ['Carlemany'], $\overset{\text{P}}{\text{X}}$ ['Crist'] ¹⁴	emoticones	← :-) ['amb alegria'], @-->-- ['rosa (flor)']	ideogrames i pictogrames
		<table border="0"> <tr> <td>1 ['u'], 33 ['trenta-tres'] (<i>xifres aràbigues</i>)¹²</td> </tr> <tr> <td>XIII ['tretze / tretzè'], M ['mil / milè'] (<i>xifres romanes</i>)¹³</td> </tr> </table>	1 ['u'], 33 ['trenta-tres'] (<i>xifres aràbigues</i>) ¹²		XIII ['tretze / tretzè'], M ['mil / milè'] (<i>xifres romanes</i>) ¹³													
			1 ['u'], 33 ['trenta-tres'] (<i>xifres aràbigues</i>) ¹²															
	XIII ['tretze / tretzè'], M ['mil / milè'] (<i>xifres romanes</i>) ¹³																	
	formats per nombres i lletres	← 4t ['quart'], 8es ['vuitenes'] (nombres ordinals escrits amb xifres aràbigues)																
formats per altres caràcters																		
tipogràfics	← × ['multiplicació'], % ['tant per cent'], † ['cristus'], ≈ ['aproximadament igual a'], ∅ ['conjunt buit'], ∅ ['vocal neutra']																	
xifres i monogrames	← $\overset{\text{K}}{\underset{\text{L}}{\text{C}}}$ ['Carlemany'], $\overset{\text{P}}{\text{X}}$ ['Crist'] ¹⁴																	
emoticones	← :-) ['amb alegria'], @-->-- ['rosa (flor)']																	
ideogrames i pictogrames	← ☎ ['telèfon públic'], ✓ ['vist'], ✂ ['punt de tall'], ☺ ['amb alegria']																	

12 Les xifres aràbigues no són recollides en els diccionaris d'abreviacions.

13 Llevat dels símbols bàsics d'aquesta numeració, les xifres romanes no són recollides en els diccionaris d'abreviacions.

14 Les xifres i els monogrames no són recollits habitualment en els diccionaris d'abreviacions.

3. Sigles	sigles pròpies	CRUOC ['Club de Rugbi de la Universitat Oberta de Catalunya'], UPF ['Universitat Pompeu Fabra']
		JFK ['John Fitzgerald Kennedy'], BB ['Brigitte Bardot'] (<i>criptònims</i>) ¹⁵
	sigles mixtes o impròpies	CEPAL ['Comissió Econòmica per a l'Amèrica Llatina i el Carib'], PIME ['petita i mitjana empresa'], ACELL 'Associació Catalana d'Esports i Lleure', FEGCH ['Fédération Européenne du génie chimique'] (<i>sigles amb lletres de suport, generalment vocals</i>)
		TV3 ['Televisió de Catalunya, SA'], 23-F ['23 de febrer de 1981'], AT&T ['American Telephone and Telegraph'] (<i>sigles alfanumèriques i sigles que inclouen altres signes gràfics</i>)
	acrònims ¹⁸	Repsol, Aeroméxico (<i>noms propis inventats</i>) ¹⁶
		abecé [< ABC, primeres lletres de l'abecedari], tebo [< TBO, capçalera d'una revista infantil en llengua espanyola], elapé [< LP, angl. 'long play', disc de llarga durada] (<i>alfònims</i>) ¹⁷
mots creuats ²⁰	PRYCA / Pryca ['Precio y Calidad'], SONIMAG / Sonimag ['Sonido e Imagen'], INCACARN / Incacarn ['Institut Català de la Carn'], IMPIVA / Impiva ['Institut de la Mitjana i Petita Indústria de la Generalitat Valenciana'] ¹⁹	
siglònims ²²	mòdem [< angl. 'modulator demodulator', modulador desmodulador], telemàtica [< 'televisió' + 'informàtica'], Tisner [< 'Avel·lí Artís Gener'], Euràsia [< 'Europa' + 'Àsia'] (<i>mots maleta i altres formes acronímiques</i>) ²¹	
	Eumo [< EUMO, 'Escola Universitària de Mestres d'Osona'], Seat [< SEAT, 'Sociedad Española de Automóviles de Turismo'] (provinents de sigles de denominacions que són noms propis)	
	uma (nom i símbol) [< UMA, 'unitat de massa atòmica'], ovni [< OVNI, 'objecte volador no identificat'] (provinents de sigles de denominacions comunes)	

15 Les sigles d'aquesta subclasse sempre es poden crear, però generalment tenen una difusió tan reduïda que fa que no se'n recullin gaires en els diccionaris d'abreviacions.

16 Els noms propis inventats no són recollits en els diccionaris d'abreviacions.

17 Els alfònims no són recollits en els diccionaris d'abreviacions.

18 Segons l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC, § 6.5.3.3a, tercer paràgraf), l'acrònim és la sigla que es llegeix com un mot, encara que es tracti únicament d'inicials.

19 La doble grafia és admissible, per bé que és preferible de compondre les abreviacions d'aquesta subclasse totalment amb majúscules, per a evitar confusions.

20 Segons l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC, § 6.5.5.3b), el mot creuat es forma normalment a partir de l'encaix o fusió de dues o més bases segmentades i es considera una subclasse dels acrònims.

21 Els mots creuats o mots maleta i les altres formes acronímiques similars no són recollits en els diccionaris d'abreviacions.

22 Els siglònims no són recollits en els diccionaris d'abreviacions.

2.1 Les abreviatures

2.1.1 Criteris generals

a) Concepte i formació de les abreviatures

Una abreviatura és la representació d'un mot o dels mots d'una frase per alguna o algunes de les seves lletres, la primera de les quals ha de ser la inicial (llevat de les que són formades per afèresi, en què és la lletra final la que ha de coincidir, en aquest cas, amb l'acabament del mot).

En les abreviatures compostes, s'abreugen tots els mots i tots acaben en un punt, llevat d'unes quantes que porten com a marca una barra inclinada en comptes del punt, en què hom es permet d'estalviar algun element: així, **s. n.** (per *sense nom*), però **f/n** (per *a favor nostre*).

La llargada de les abreviatures pot ser relativa: depèn també de les altres abreviatures que fem servir en el mateix context. Així, si hem d'abreujar *telèfon* i *telecomunicacions* en una mateixa obra, és evident que fer servir **tel.** (que és l'abreviatura emprada normalment per abreujar *telèfon*) per a totes dues formes seria confusió; aquesta confusió es pot evitar fàcilment adoptant, per exemple, les fórmules **tel.** i **telec.** (sempre més abreujada la més coneguda), o bé les fórmules **telèf.** i **telec.**, respectivament. De tota manera, si volem crear una abreviatura nova, hem de vetllar perquè no acabi tenint tants caràcters com el mot que intentem abreujar, o gairebé, perquè aleshores esdevindrà inútil i, per tant, innecessària: ***fol.**²³ per *foli* (en comptes de **f.**), tot i que, en alguns casos, es poden emprar algunes d'aquestes abreviatures consagrades per l'ús, com ara **abr.** (per *abril*), encara que no representin un estalvi significatiu (vegeu l'apartat 2.1.2).

Des d'un punt de vista teòric, les abreviatures es poden formar mitjançant tres sistemes: 1r) per truncament o suspensió, en què la part final del mot és omesa; 2n) per afèresi, en què s'omet la part inicial del mot; 3r) per contracció, en què totes o algunes lletres interiors del mot són omeses.

Pel que fa a l'ús, en general cal evitar d'emprar abreviatures a l'interior d'un text, perquè sempre és més clar el mot o el sintagma sencer que l'abreviatura, encara que aquesta sigui prou coneguda: no és recomanable, doncs, d'escriure *Durant el mes d'ag. hi ha vacances parlamentàries*, en comptes de *Durant el mes d'agost hi ha vacances parlamentàries*. Tanmateix, n'hi ha unes quantes, que es poden donar en tota mena de textos i que tenen una llarga tradició, que sí que són admissibles en molts contextos: **p. ex.** per *per exemple*, **etc.** per *etcètera*, **s.** per *segle* (seguida d'un ordinal escrit amb xifres romanes), **p.** per *pàgina* (seguida d'un numeral escrit amb xifres).

b) Grafia distintiva, ús de la majúscula i accents en les abreviatures

Les abreviatures s'escriuen amb un punt al final del mot escurçat, per poderles diferenciar dels mots no abreujats: **cap.** per *capítol*, **col.** per *columna*, **nat.** per *naturisme*. Si es tracta d'una abreviatura composta de més d'un mot escurçat, cal deixar un espai en blanc entre mot i mot: **d. d. C.** per *després de Crist*, **p. d.**²⁴ per *post data* 'després de lliurat / després de lliurada', **s. p. d'i.** per *sense peu d'impremta*.

Les abreviatures que es marquen amb una barra, la porten al final del mot escurçat, o bé entremig, en el cas de les abreviatures dobles:²⁵ **c/** per *carrer [de]*, **s/n** per *sense número*. En cap cas, però, no poden coincidir el punt i la barra en una mateixa abreviatura. Com que aquestes abreviatures són les més sintètiques, generalment prescindeixen de les preposicions i dels articles de l'expressió que representen: **f/n** per *a favor nostre*, **v/l** per *la vostra lletra*. Hi ha obres lexicogràfiques que fan servir la lletra cursiva –o qualsevol altre tipus de lletra diferent del general del text– com a diacrític i, per tant, s'estalvien el punt final (p. ex., el *Diccionari.cat* d'Enciclopèdia Catalana i la mateixa *Enciclopèdia.cat*; vegeu l'apartat de referències). Tanmateix, les abreviatures marcades amb la barra inclinada no poden prescindir d'aquest signe ni tan sols en aquests casos.

23 Marquem amb un asterisc al davant les abreviacions que considerem mal conformades o bé incorrectes, i amb una vírgula (línia ondulada elevada) les abreviacions admissibles, però no prou ben conformades (vegeu, però, el que diem a l'apartat 2.3.1.c, nota 54).

24 Les abreviatures d'expressions corresponents a altres llengües s'han de compondre, preferiblement, en lletra cursiva, especialment en textos d'una certa formalitat.

25 És impensable una abreviatura marcada amb barra que contingui més de dos elements: ***a/d/C** (en comptes de **a. d. C.** per *abans de Crist*).

No és recomanable de compondre en cursiva les abreviatures pel fet que facin referència a un llibre o es trobin en la posició corresponent al títol d'aquest en el context on es troben. Així, alguns autors consideren que cal posar en cursiva les abreviatures en el mateix cas que les expressions que representen, la qual cosa significaria que, en la pràctica, van en cursiva les abreviatures de les expressions que es refereixen a un títol bibliogràfic (**op. cit.**, per *opus citatum* 'obra citada', en comptes del títol), mentre que, per un altre costat, proposen que les abreviatures d'expressions en llatí s'escriuin amb lletra rodona (**i. e.** per *id est* 'això és'). Creiem que aquestes propostes són desencertades (vegeu també els apartats 2.3.1.b), perquè, si de cas, s'han de compondre en cursiva totes les abreviatures de les expressions llatines.

En principi, la inicial de l'abreviatura va en minúscula o en majúscula segons que el terme de què prové en porti o no, tant si és per la funció distintiva com si ho és per la funció demarcativa. Així mateix, l'abreviatura manté l'accent gràfic del fragment corresponent al terme de què prové, si aquest en porta, encara que només sigui la inicial: **pàg.** per *pàgina*, **cró.** per *carreró*, **M. À. Pradilla** per *Miquel Àngel Pradilla*.

S'escriuen en majúscula les inicials dels noms propis²⁶ i dels tractaments de persona: **J. Martorell** (per *Joanot Martorell*), **A. M. Alcover** (per *Antoni Maria Alcover*), **Ò. Puig** (per *Òscar Puig*), **I. Sra. Puig** (per *Il·lustre Senyora Puig*), **Excm. i Mgfc. Sr. Antoni M. Badia** (per *Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Antoni M. Badia*), **Mn. Pere** (per *mossèn Pere*). En el cas dels noms propis compostos, es poden abreujar de diferent manera, d'acord amb l'ús que en fa la persona interessada –si es coneix aquest ús– o segons la necessitat comunicativa (confecció d'un índex, d'una bibliografia, etc.): **M. Magdalena** / **Maria M.** / **M. M.** (per *Maria Magdalena*).

També cal posar en majúscula la inicial de l'abreviatura si es troba en posició inicial absoluta, és a dir, després de punt o al començament d'un paràgraf: **C. del Carme, 47** (per *Carrer del Carme, 47*) –en l'adreça del sobre d'una carta, per exemple. De fet, cal posar en majúscula la inicial de l'abreviatura sempre que l'hagi de portar el mot desenvolupat en el mateix context.

c) Categoria gramatical, gènere i flexió de les abreviatures

La categoria gramatical i el gènere de les abreviatures coincideix amb els del terme sense abreujar: *confronteu les fig. 3 i 4* (per *confronteu les figures 3 i 4*). Les abreviatures obtingudes per truncament no presenten cap forma diferenciada per al femení: **Prof.** per *professor* o *professora*; en canvi, les abreviatures per contracció acostumen a flexionar afegint una *a* abans del punt de l'abreviatura si porten aquesta vocal final com a marca de gènere en la denominació desenvolupada: **Dr.** per *doctor* / **Dra.** per *doctora*.

Les abreviatures per contracció acabades en punt admeten el morfema de plural si l'última lletra de la forma desenvolupada singular és també l'última lletra de l'abreviatura corresponent: **ptes.** per *pessetes*, **Srs.** per *senyors*, **gnes.** per *germanes*, **fres.** per *factures*. És preferible, però, de no flexionar en plural les abreviatures formades per truncament, és a dir, aquelles l'última lletra de les quals no es correspon amb la darrera del mot sencer. És a dir, hem d'escriure **núm. 40-45** (per *números 40-45*), millor que **núms. 40-45**, i també hem d'escriure **tel. 934 230 014 i 934 230 017** (per *telèfons [números] 934 230 014 i 934 230 017*), millor que **tels. 934 230 014 i 934 230 017**. Tampoc no és recomanable d'indicar el plural d'una forma abreujada mitjançant la duplicació de la inicial. Així, hem d'escriure **p.** per *pàgines* (i no ***pp.**), **s.** per *següents* (i no ***ss.**).

d) Pronunciació o lectura de les abreviatures

Les abreviatures es llegeixen com si el mot o els mots no estiguessin escurçats, sinó sencers. Escrivim, per exemple, **s/n**, però mai no hem de llegir "essaena", sinó "sense número".

e) Apostrofació de partícules davant les abreviatures

L'article definit singular (incloent-hi l'article salat) i la preposició *de* s'apostrofen davant l'abreviatura com ho farien si el mot estigués desenvolupat. L'*Ortografia catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (OIEC, aprovada el 2006 i esmenada el 2021) ratifica aquest criteri: "S'apostrofen l'article singular i la preposició *de* davant els mots abreujats que si estiguessin desplegats també s'apostrofarien" (OIEC, § 4.1.2c). Per exemple,

²⁶ Els noms que comencen per *Ll* es consideren un cas especial, atès que aquest dígraf representa un so diferent del representat per la lletra *l*, i es poden abreujar, optativament, amb **L.** o **LL.**

l'Hble. Sra. Consellera (per *l'Honorable Senyora Consellera*), *vegeu l'ap. 12* (per *vegeu l'apartat 12*), *pres. d'ind.* (per *present d'indicatiu*).

f) Tractament de les exoabreviatures

Les abreviatures corresponents a termes d'altres llengües es componen en lletra cursiva (**s. d.** per *sine dia* 'sense dia [de límit]'), llevat dels tractaments de persona, que porten com a única marca la inicial en majúscula: **D.** per *don* (que, en català, no té equivalent actual, encara que antigament equivalgués a *En*, o bé se substitueix per **Sr.**, segons el context de què es tracta). En algunes llengües, les abreviatures de tractament que acaben en lletres volades no porten cap punt; és el cas, per exemple, del francès: **Mme** per *madame*, **Mlle** per *mademoiselle*.

g) Partició i separació de les abreviatures a final de ratlla

Les abreviatures no s'han de partir a final de ratlla: ***col-** || **lab.** per *col·laborador* o *col·laboradora*.²⁷ L'OIEC ho prescriu d'una manera ben succinta: "Els mots abreujats no es parteixen mai a final de ratlla" (OIEC, § 3.2.1h, quart paràgraf).

Pel que fa a les abreviatures compostes, no se separen tampoc a final de ratlla: ***s.** || **d.** per *sense data*; si cal, es pot fer baixar una part de l'abreviatura a la línia de sota forçant un salt de ratlla. A més, sempre que sigui possible, cal evitar de separar, a final de ratlla, el tractament de persona del nom propi al qual precedeix o el nombre de l'abreviatura amb la qual es relaciona: **M. H. Sr.** || *Jordi Pujol* (per *Molt Honorable Senyor Jordi Pujol*), **~3.500** || **ptes.** (per *3.500 pessetes*), **p.** || *513* (per *pàgina 513*); aquesta restricció és especialment important en els textos científics. Tanmateix, en textos de caràcter general o periodístic, quan les columnes de text són molt estretes (menys de quinze cíceros, és a dir, menys de 6,8 centímetres, aproximadament), com passa en alguns diccionaris, de vegades és inevitable haver de permetre aquesta separació per a evitar que es formin carrers²⁸ en el paràgraf corresponent.

h) Abreviatures i puntuació del text

Si el punt abreujat coincideix amb el final d'un període (en què correspondria, per tant, de posar-hi un altre punt), aquell s'omet i només es manté el punt final: *Aviat rebreu 250.000 ptes. Sobretot, no les extravieu.* Ometem també el punt de l'abreviatura si segueixen punts suspensius: *Eviteu abreviatures innecessàries dins de text: dl., dt., dc...* (per *dilluns, dimarts, dimecres...*).

Pel que fa al contacte amb qualsevol altre signe de puntuació, no s'omet mai el punt de l'abreviatura: *Has rebut 250.000 ptes.?* Tampoc no s'ha d'ometre encara que al darrere hi hagi un parèntesi, un claudàtor o unes cometes de tancament i un altre punt: *He rebut la quantitat estipulada (250.000 ptes.).*

2.1.2 Abreviatures formades per suspensió o per truncament

Les abreviatures són formades per suspensió o truncament quan l'abreujament s'ha fet ometent la part final del terme.

Dins aquesta classe d'abreviacions, podem esmentar els subconjunts següents: a) *abreviatures per suspensió pròpiament dites* (**cap.** per *capítol*), b) *abreviatures de delicadesa* (**c...** per *collons*),²⁹ c) *abreviatures de discreció* (**M***** per *Miquel*, p. ex.)³⁰ i d) *abreujaments fònics* (**micro** per *micròfon*,³¹ **Caro** per *Carolina*).

27 En aquest estudi indiquem la partició i la separació a final de ratlla mitjançant una pleca doble, mentre que fem servir la barra inclinada per a indicar alternança o oposició de formes, com és habitual.

28 En tipografia, els carrers són línies d'espais en sentit vertical o inclinat per coincidència en una mateixa direcció dels espais normals entre mots al llarg de diverses línies consecutives del text.

29 Considerem que, en general, són innecessaris aquests escurçaments, ja que actualment ningú no s'escandalitza davant una paraula malsonant. Tanmateix, ara en podem veure a les xarxes socials, sovint per a evitar la censura dels administradors de la xarxa.

30 Aquests tres asteriscos es poden substituir, avantatjosament, per un simple punt, com fan els diaris en les cròniques de successos, p. ex.; de vegades es fan servir en comptes dels punts suspensius de delicadesa quan es tracta d'imprecacions.

31 Els noms comuns abreujats per suspensió d'aquesta manera són formes d'ús més aviat col·loquial, i per això no s'acostumen a trobar escrits en textos formals –llevat, potser, del cas de **bici** per *bicicleta*, **metro** per [*ferrocarril*] *metropolità*, **tròlei** per *troleibús*. Però si els volem escriure, ho hem de fer tal com es pronuncien, com si fossin mots normals de la llengua, i no s'han de marcar de

D'aquestes quatre subclasses, només ens interessa per al cos del diccionari la primera. En aquest tipus d'escurçament, l'abreviatura acaba després de la inicial o bé després de l'última consonant que hi ha abans de la primera vocal de cada síl·laba, que és on cal posar el punt abreviatiu: **s.** per *següent*, **bl.** per *bloc*, **cap.** per *capítol*, **constr.** per *construcció*. És especialment important que aquestes abreviatures conservin íntegres els dígrafs i les unitats consonàntiques abans del tall: **ll.** per *llatí*, **coll.** per *col·lecció*. En són excepcions els grups *qu* i *gu*: **q. s.** per *quantitat suficient*, **seg.** per *següent*. Tanmateix, admetem, per tradició, algunes abreviatures que estalvien pocs caràcters: **loc. cit.** per *loco citato* 'en el lloc citat' (vegeu l'apartat 2.1.1.a).

Pel que fa a les abreviatures dels noms de persona, no és correcte ometre les partícules en els noms de fonts abreujats: ***M. M.**, en comptes de **M. del M.** (per *Maria del Mar*). En els tractaments de persona és preferible, malgrat el que diuen alguns autors, de no abreujar-los dins de text seguit. No escriguem, doncs, *Així és com ho va dir la *Sra. Vernet*, sinó *Així és com ho va dir la senyora Vernet*. Si en un mateix context hi ha barreja de tractaments protocol·laris i tractaments no protocol·laris, cal unificar la grafia en un sentit o en un altre, segons convingui més. Aquestes abreviatures es reserven per a les adreces postals i altres enunciats sense més context.

Quant als topònims, en general no és correcte d'abreujar els mots que en componen la part concreta: *el monestir de *St. Miquel del Fai*, en comptes de *el monestir de Sant Miquel del Fai*. L'únic context en què és admissible l'escurçament és en la retolació dels hagiòtopònims quan no hi cap tota la denominació: **Sta. Coloma de Q.** (per *Santa Coloma de Queralt*).³²

Un escurçament que, estrictament, no és cap abreviatura que es pugui recollir en un diccionari d'abreviacions però que val la pena de comentar aquí es dona en la coordinació de termes compostos o prefixats construïts a partir de la mateixa arrel, en la qual és admissible, especialment en llenguatges d'especialitat, d'escurçar el primer element fins al prefix i marcar-lo amb un guionet, encara que no en porti gràficament quan fa part del compost (OIEC, § 4.3.1.5, segon paràgraf): *Parlem dels individus **homo-** i heterozigòtics*.

2.1.3 Abreviatures formades per afèresi

Les abreviatures formades per afèresi ometen la part inicial del terme escurçat. Aquest procés de formació s'aplica especialment en el cas dels hipocorístics: **Rat** per *Montserrat*, **Cesc** per *Francesc*, **Biel** per *Gabriel*, **Fina** per *Josefina*.

Els noms comuns abreujats per afèresi són formes d'ús més aviat col·loquial, i per això no s'acostumen a trobar escrits en textos formals –llevat, potser, del cas de **bus** per *autobús* i de **fax** per *telefax*–: **siau** per *adeu-siau*. Tanmateix –com en el cas dels abreujaments fònics per suspensió–, si les volem fer servir, les hem d'escriure tal com es pronuncien, com si fossin mots normals de la llengua, i no s'han de marcar de cap manera: *Vaig agafar el **bus** a la parada següent*.

2.1.4 Abreviatures formades per contracció o per síncope

Les abreviatures formades per contracció o síncope ometen algunes de les lletres interiors del mot abreujat, o totes llevat de la primera i l'última: **Sr.** per *senyor*, **Dra.** per *doctora*, **ctra.** per *carretera*. Generalment, les lletres internes que es mantenen són consonants: **ltda.** per *limitada*, **dj.** per *dijous*, **bx.** per *baixos*.

Sembla que una bona part de les abreviatures formades per contracció provenen de la taquigrafia o, si més no, han estat inspirades d'acord amb aquest sistema d'escriptura abreujada, per bé que ja se'n feien servir en l'època romana.

2.2 Els símbols

2.2.1 Característiques generals

a) Concepte, subclasses i formació dels símbols

Un símbol és la forma abreujada o qualsevol altre signe que un organisme, generalment oficial i sovint internacional, pren com a representació d'una cosa o d'una operació.

cap manera (de fet, **metro** i **tròlei** són considerats mots amb tots els ets i uts i tenen entrada pròpia en el DIEC).

³² Vegeu l'obra de Joan Anton Rabella, *Criteris per a la toponímia d'àmbit municipal*, p. 25 (cf. l'apartat de referències).

N'hi ha de moltes menes: matemàtics, físics, químics, monetaris, zodiacals, etc. (km per *quilòmetre*, W per *watt*, rpm per *revolució per minut*, & per *ampersand* 'etcètera' / 'i', – per *menys*, mol per *mol*, € per *euro*).³³

Els símbols es divideixen en les subclasses següents: a) *símbols regulars* o *científics* (m 'metre', Ag 'plata', K 'potassi', K 'kelvin'), b) *codis* (BHA '[aeroport de] Bahía', ACa 'Alt Camp'), c) *signes*, que poden ser formats per nombres (101, XIX / xix), o per nombres i lletres (5è, 7es) o per altres caràcters tipogràfics (%o, ∞, &), d) *xifres* o *monogrames* ($\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{5}{6}$), e) *emoticones* (+:-), :-(-, .v) i f) *ideogrames* o *pictogrames* (☎, ✂, 😊).

Els alfabet fonètics prenen elements de les subclasses dels símbols regulars i dels signes per crear les seves taules de correspondències amb els sons: **b, β, ə**. De vegades, es tracta de símbols regulars modificats: **đ, ĩ**.

Els símbols poden estar formats per lletres o per qualsevol altre signe gràfic: m per *metre*, Ω per *ohm*, ∞ per *[nombre] infinit*. Si són formats per lletres, la primera no ha de coincidir per força amb la inicial o amb cap altra lletra del terme desenvolupat: b per *constant de Wien*.

En els quadres 2 i 3 podem veure la llista de lletres de l'alfabet català i de l'alfabet grec que es fan servir en els símbols científics, respectivament, i com es representen en rodona i en cursiva.

Quadre 2

Alfabet català³⁴

a	<i>a</i>	A	<i>A</i>	a	n	<i>n</i>	N	<i>N</i>	ena
b	<i>b</i>	B	<i>B</i>	be / be alta	o	<i>o</i>	O	<i>O</i>	o
c	<i>c</i>	C	<i>C</i>	ce	p	<i>p</i>	P	<i>P</i>	pe
d	<i>d</i>	D	<i>D</i>	de	q	<i>q</i>	Q	<i>Q</i>	cu
e	<i>e</i>	E	<i>E</i>	e	r	<i>r</i>	R	<i>R</i>	erra
f	<i>f</i>	F	<i>F</i>	efa	s	<i>s</i>	S	<i>S</i>	essa
g	<i>g</i>	G	<i>G</i>	ge	t	<i>t</i>	T	<i>T</i>	te
h	<i>h</i>	H	<i>H</i>	hac	u	<i>u</i>	U	<i>U</i>	u
i	<i>i</i>	I	<i>I</i>	i / i llatina	v	<i>v</i>	V	<i>V</i>	ve / ve baixa
j	<i>j</i>	J	<i>J</i>	jota	w	<i>w</i>	W	<i>W</i>	ve doble
k	<i>k</i>	K	<i>K</i>	ca	x	<i>x</i>	X	<i>X</i>	ics ³⁵
l	<i>l</i>	L	<i>L</i>	ela	y	<i>y</i>	Y	<i>Y</i>	i grega
m	<i>m</i>	M	<i>M</i>	ema	z	<i>z</i>	Z	<i>Z</i>	zeta

33 Els símbols matemàtics i físics s'han d'escriure en la tipografia que els pertoca d'acord amb la normativa internacional corresponent, ja que poden significar conceptes diferents segons que s'escriuin en rodona, en versaleta, en cursiva, en negreta rodona o en negreta cursiva (cf. el document "La simbologia i la formulació en els textos científics" de l'espai web Crítèria de l'Institut d'Estudis Catalans; vegeu la bibliografia).

34 En la tradició ortogràfica valenciana, les lletres *efa*, *ela*, *ema*, *ena*, *erra* i *essa* també reben les denominacions *efe*, *ele*, *eme*, *ene*, *erre* i *esse* (cf. el § 2.1 de l'OIEC).

35 La denominació *xeix* per a aquesta lletra no es fa servir en l'àmbit de la ciència quan hom fa referència a un símbol.

Quadre 3

Alfabet grec

α	α	A	A	alfa	ν	ν	N	N	ni
β	β	B	B	beta	ξ	ξ	Ξ	Ξ	ksi
γ	γ	Γ	Γ	gamma	ο	ο	O	O	òmicron
δ	δ	Δ	Δ	delta	π	π	Π	Π	pi
ε, ε	ε, ε	E	E	èpsilon	ρ	ρ	P	P	ro
ζ	ζ	Z	Z	zeta	σ, ς	σ, ς	Σ	Σ	sigma
η	η	H	H	eta	τ	τ	T	T	tau
θ, θ	θ, θ	Θ	Θ	theta ³⁶	υ	υ	Υ	Υ	ípsilon
ι	ι	I	I	iota	φ, φ	φ, φ	Φ	Φ	fi
κ, κ	κ, κ	K	K	kappa	χ	χ	X	X	khi ³⁷
λ	λ	Λ	Λ	lambda	ψ	ψ	Ψ	Ψ	psi
μ	μ	M	M	mi	ω	ω	Ω	Ω	omega

Hi ha símbols d'unitats de mesurament que porten lletres, xifres o altres signes volats, barres entremig i altres signes especials d'ús internacional que s'han de respectar (vegeu l'apartat 2.2.4, últim paràgraf): °C per *grau Celsius* (la denominació *grau centígrad* és incorrecta), °F per *grau Fahrenheit*, m³ per *metre cúbic*, cm/s per *centímetre [partit] per segon*, @ per *rova* o *arrova*.

b) *Grafia distintiva, ús de la majúscula i ús dels accents diacrítics en els símbols*

Els símbols s'escriuen, si es componen de lletres, amb majúscules o amb minúscules del tipus rodó, segons cada cas particular. Tanmateix, els símbols de les magnituds i de les variables matemàtiques i físiques s'han d'escriure en lletra cursiva per a distingir-los dels símbols de les unitats de mesurament, que van en rodona.³⁸

No acaben en punt ni en barra, i els termes compostos no porten espais entremig (**ln** per *logaritme neperià*); alguns símbols compostos porten una barra inclinada o bé un punt volat entremig (o un espai fi), com a indicació de l'operació matemàtica de dividir o de multiplicar, respectivament: m/s per *metre [partit] per segon*, dyn · cm per *dina centímetre*, kW h o kW · h per *kilowatt hora*.

Els símbols de les unitats de la física i els símbols monetaris sovint són precedits per nombres. Hi ha d'haver un espai entre l'última xifra d'un nombre i el símbol que la segueix: 6 € (per *sis euros*), 37,5 °C (per *trenta-set coma cinc graus Celsius*).³⁹ Especialment, no és recomanable d'escriure els signes % i ‰ enganxats a la quantitat que els acompanya: cal separar-los mitjançant un espai fi tipogràfic o, si no és possible, mitjançant un espai normal. Alguns signes utilitzats com a símbols són casos especials i s'escriuen sense deixar cap espai entre el signe i el nombre que l'acompanya: 37,5° (per *trenta-set coma cinc graus [Celsius] / trenta-set graus i mig*), 10' 15" (per *deu minuts quinze segons [d'angle pla]*).

Precedit per una quantitat, tant es pot utilitzar el símbol mateix com la paraula o el sintagma sencers. En les unitats de mesurament només s'utilitza el símbol si va precedit d'una quantitat escrita amb xifres. En cas contrari, no s'utilitza l'abreviació, sinó la paraula sencera.

Totes les unitats de mesurament es consideren símbols per definició i s'escriuen amb minúscules, llevat de les que provenen d'un nom propi (A per *ampere*; Ci per *curie*) i dels símbols de les quantitats més grans (Y per *yotta*

36 La lletra theta es llegeix "teta" ([ˈteta]), però també és admissible de fer una pronunciació més acostada al grec, [ˈθeta].

37 La lletra khi es llegeix "qui" ([ki]), però també és admissible de fer una pronunciació més acostada al grec, [xi].

38 En el DA, totes les entrades són compostes en negreta rodona per comoditat. Ara no ho fariem així.

39 En tipografia, és preferible que aquesta separació es correspongui amb un espai fi.

'10²⁴', Z per zetta '10²¹', E per exa '10¹⁸', P per peta '10¹⁵', T per tera '10¹²', G per giga '10⁹', M per mega '10⁶'), que porten la inicial en majúscula. Hi ha un cas excepcional de doble grafia: es tracta del símbol que representa el litre, que podem escriure en minúscula i en majúscula (l / L), preferiblement d'aquesta segona manera. La grafia en majúscula fou adoptada l'any 1979 per la Comissió General de Pesos i Mesures per a substituir la primera i evitar que es pogués confondre amb el nombre 1 (u).

Els símbols internacionals dels vents s'escriuen amb majúscules i no han de portar mai guions ni punts entremig: **N** per nord, **S** per sud, **E** per est, **W** o **O** per oest, **NNE** per nordnordest, **ENE** per estnordest.

Els símbols dels elements químics es componen amb la inicial en majúscula: **He** per heli, **S** per sofre, **Sb** per antimoni.

Sempre s'ha de respectar en l'ús de les majúscules i minúscules la forma que s'ha fixat internacionalment, independentment de la tipografia de la resta del text. Així, si en un text compost en caixa alta (és a dir, en majúscula) –com ara el títol d'un capítol d'un llibre– hi ha un símbol que s'ha compondre en caixa baixa (és a dir, en minúscula), no es pot modificar en cap sentit: *ELS LLIBRES DE 17 × 24 cm DE FORMAT*.⁴⁰

c) Categoria gramatical, gènere i flexió dels símbols

En general, els símbols representen termes nominals –substantius o adjectius–, llevat de les emoticones, moltes de les quals tenen un valor adverbial o adjectival.

El gènere i el nombre del símbol es corresponen amb els del terme que substitueixen: *els 1.852 m de la milla nàutica internacional* (per *els 1.852 metres de la milla nàutica internacional*). En qualsevol cas, els símbols no porten cap marca per a indicar que representen un terme en plural: *1 km* (per *1 kilòmetre / 1 quilòmetre*), *30 km* (per *30 kilòmetres / 30 quilòmetres*).

Hem observat que, en relació amb el símbol de paràgraf o secció (§), tot i que la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC, p. XL) en la llista de signes d'aquesta obra afirma únicament que el símbol § precedeix el número d'apartat en les remissions, al llarg d'aquesta obra normativa –i també ho fa en la llista corresponent de l'OIEC (p. 12)–, dobla aquest signe quan es tracta de més d'un número d'apartat: “§§ 6.5.1.1 i 6.5.2” (GIEC, § 11.2), “§§ 2.4 i 2.6.3.2” (OIEC, § 2.1.3.1, últim paràgraf). En canvi, l'*Ortografia de la llengua espanyola* de la Real Academia Española (OLE) afirma que “[c]uando la remisión se realiza a más de un párrafo, este símbolo no debe usarse por duplicado” (p. 440). L'ús d'aquest signe doblat, adoptat per alguns editors, denota una pràctica obsoleta i inadeguada, al nostre entendre, puix que aquest signe ortogràfic no és ni tan sols una abreviatura pròpiament, sinó que és un símbol al qual caldria aplicar la regla general de la flexió dels símbols, que és no duplicar-los mai.⁴¹ Per tant, creiem que és un ús no recomanable.

d) Pronunciació o lectura dels símbols

Els símbols es llegeixen com si el terme simbolitzat estigués escrit amb totes les lletres. Escrivim, per exemple, **S**, però no llegim pas “essa” sinó “sofre”. Hi ha alguns casos excepcionals, com ara **pH**, que es pronuncien lletrejantlos ([.pe'ak]), perquè llur equivalència fora massa prolixa o llarga d'enunciar (*potencial d'hidrogen / logaritme decimal canviat de signe de la concentració d'ions hidrogen*), o per altres raons, com ara *x* [iks], quan es refereix a una incògnita matemàtica.

e) Apostrofació de partícules davant els símbols

Davant els símbols no s'ha d'apostrofar cap partícula (ni *el*, ni *la*, ni *de*): *30 cg de Au* (per *30 centígrams d'or*), *355 oz de Ag* (per *355 unces de plata*). L'única excepció són els símbols dels vents –que es consideren, ensems,

40 Fixem-nos que no es pot tocar la caixa del símbol cm (ha d'anar en minúscula perquè és el símbol d'una unitat de la física que s'escriu així), però es tolera que es compingui en cursiva perquè tot el context és en cursiva i no hi pot haver cap confusió, com també passa amb el símbol de multiplicar (×). Aquests casos s'han de considerar sempre excepcionals.

41 Vegeu, per exemple, per a l'espanyol el que indica l'*Ortografia de la llengua espanyola* (2010) en aquest sentit: “Algunos editores han adoptado la costumbre de duplicar el signo de párrafo (§) cuando se hace referencia conjunta a varios de ellos; sin embargo, esta práctica no es adecuada, ya que dicho signo ortográfico no es propiamente una abreviatura, sino más bien un símbolo [...] y, como tal, es invariable en plural; por ello, lo adecuado es escribir § 5 y 7 (por párrafos 5 y 7) y no *§§ 5 y 7” (p. 574).

sigles—: *Hem d'anar cap a l'E* (per *Hem d'anar cap a l'est*). Tanmateix, és preferible apostrofar davant els compostos d'especialitat en què el primer element és un símbol el nom del qual comença per una vocal: *l'α-retinol* (llegit "l'alfa-retinol"), *l'L-dopamina* (llegit "l'eladopamina" o "la levodopamina") (OIEC, § 4.1.2f).⁴²

f) *Derivació i composició a partir del símbol*

Excepcionalment, alguns símbols han arribat a generar derivats: **pH-metre** ([,pe'ak,mɛtrə]).

g) *Partició i separació dels símbols a final de ratlla*

No s'ha de partir a final de ratlla un símbol compost format per més d'un caràcter: *340 m/ || s (per 340 metres [partit] per segon). D'altra banda, el símbol i la xifra que el precedeix formen un tot inseparable; per tant, en cap cas no s'ha de començar una ratlla amb un símbol havent deixat la xifra a la línia anterior: *3.600 || s (per tres mil sis-cents segons). Aquesta separació tan sols és admissible en columnes de text molt estretes, com ara les dels diccionaris i els diaris, però cal reconèixer que és una solució no gens elegant (vegeu també l'apartat 2.1.g).

h) *Símbols i puntuació del text*

Els símbols poden anar seguits d'un punt si aquest indica el final de la frase en què s'insereixen i, per descomptat, de qualsevol altre signe de puntuació.

2.2.2 Símbols regulars o científics

Els símbols regulars o científics són els símbols emprats per la ciència i la tècnica per a representar les seves unitats i magnituds. Poden ser motivats, és a dir que es poden correspondre amb part de la grafia catalana del terme de què provenen (J per *joule*, t per *tona*), o bé poden ser convencionals, sense cap relació amb aquest terme (Ω per *ohm*, ! per [signe] *factorial*). En qualsevol cas, són fixats per organismes internacionals per a facilitar la comunicació científica i hem de respectar-ne la grafia establerta.

2.2.3 Codis

a) *Concepte i formació dels codis*

Els codis són símbols que formen part d'un conjunt finit i generalment ordenat, en el qual no n'hi pot haver dos d'idèntics. Els codis poden tenir una forma arbitrària, encara que normalment segueixen un criteri més o menys lògic de construcció i poden estar formats per xifres, per lletres o per qualsevol altre caràcter. Si es tracta de nombres, l'ordenació dins el conjunt a què pertany no té per què seguir un ordre creixent (com ara els números de telèfon i l'ISBN).

Un tret bastant habitual en els codis és que tenen un nombre de caràcters limitat i, sovint, fix; per exemple, el codi que identifica els aeroports, que és format per tres caràcters alfabètics escrits en majúscula: **ASU** per [aeroport d']*Asunción*, **LEI** per [aeroport d']*Almeria*, **EAS** per [aeroport de] *Sant Sebastià*, **BCN** per [aeroport de] *Barcelona*.

b) *Grafia distintiva dels codis*

La grafia distintiva de cada codi depèn del conjunt a què pertany, amb els altres elements dels quals ha de ser congruent però únic. Alguns codis es poden representar mitjançant la grafia de les sigles, és a dir, amb majúscules, per bé que no cal que coincideixin amb cap inicial de la denominació a què fan referència.

c) *Derivació i composició a partir del codi*

Per bé que, en principi, no sembla lògic formar derivats ni compostos a partir dels codis, fa uns quants anys, l'Ajuntament de Barcelona va crear una forma híbrida constituïda per dues sigles més un adjectiu: **BCNeta!** ('[campanya] Barcelona Ciutat Neta'), que recorda la forma del codi de l'aeroport de Barcelona que hem vist

⁴² Això no obsta perquè continuï sent normatiu no apostrofar davant les lletres i els noms de lletra (OIEC, § 4.1.2f).

suara, l'ús del qual s'ha estès a molts altres àmbits. Es tracta d'un invent, original i divertit, que va més enllà dels diccionaris generals i dels diccionaris d'abreviacions. Amb simpatia, deixem constància, doncs, d'aquest "bolet" lèxic, tot i que ens sembla que ara ja no es fa servir.

2.2.4 Signes

En l'àmbit de les abreviacions, un signe és un element que, per convenció, representa quelcom diferent del que és gràficament. Ho són, per exemple, tots els nombres, tant si són escrits amb xifres aràbigues com si ho són amb xifres romanes: **3** per *tres* (quantitat), **III** / **iii** per *tercer* o *tres* (número d'ordre).⁴³

Els nombres ordinals que es componen amb xifres aràbigues s'han d'escriure preferentment sense lletres volades i sense punts.⁴⁴ **1r** per *primer*, **2n** per *segon*, **3r** per *tercer*, **4t** per *quart*, **5è** per *cinquè*, **12a** per *dotzena*. Els símbols dels ordinals singulars afegeixen a la xifra l'última lletra del mot i els símbols dels ordinals plurals hi afegeixen les dues últimes lletres del mot: **23a** per *vint-i-tresena*, **23es** per *vint-i-tresenes*, **23è** per *vint-i-tresè*, **23ns** per *vint-i-tresens*. Una tradició tipogràfica molt arrelada entre els impressors els mena a fer servir encara les lletres volades per als ordinals. En aquests casos, cal posar-les darrere d'un punt: **2.ⁿ** per *segon*, **5.^è** per *cinquè*, **12.ª** per *dotzena*, **25.es** per *vint-i-cinquens*, **50.es** per *cinquantenes*.

Si els numerals ordinals abreujats apareixen en un text escrit amb majúscules o amb versaletes, la lletra o les lletres de l'abreviatura es continuen escrivint en minúscula. Així doncs, la grafia d'aquests símbols s'ha de mantenir tal com està fixat: **3r** *SIMPOSI D'ESCRITURA DE FICCIO* o **3.^r** *SIMPOSI...*, o **3r** *SIMPOSI...* o **3.^r** *SIMPOSI...*, i no ***3R** *SIMPOSI D'ESCRITURA DE FICCIO* ni ***3.^R** *SIMPOSI...*, ni ***3R** *SIMPOSI* ni ***3.^R** *SIMPOSI...*

En els casos en què l'ordinal s'expressa amb xifres romanes, no es fa servir cap marca d'abreviació i no s'escriu cap lletra a continuació de la xifra: *l'any MCMXCIX* (per *l'any mil nou-cents noranta-nou*). Aquests ordinals solen utilitzar-se en l'escriptura de noms de congressos, festivals, fires, competicions esportives, etc.: *XV Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana* (per *Quinzè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*), *II Jornades per a la Cooperació en l'Estandardització Lingüística* (per *Segones Jornades per a la Cooperació en l'Estandardització Lingüística*), *Jocs de la XXV Olimpíada* (per *Jocs de la Vint-i-cinquena Olimpíada*).

També són signes els símbols que indiquen operacions o conceptes matemàtics: **+** per *més*, **-** per *menys*, **>** per *més gran que*. Aquests signes no s'escriuen mai en cursiva, independentment del context on es troben (vegeu, però, l'apartat 2.2.1.b).

2.2.5 Xifres i monogrames

La xifra⁴⁵ i el monograma⁴⁶ són, habitualment, l'enllaç de dues lletres o més, generalment les inicials de noms i cognoms o d'un sintagma, que s'utilitza com a abreviació i marca particular:

 per *Karolus* 'Carlemany', pel cristograma format per les lletres gregues majúscules khi (X) i ro (P) *Khristós* 'Crist'. No solen aparèixer en textos ordinaris, sinó en documents específics (publicitaris, marques comercials, escuts, etc.). La grafia acostuma a ser una obra de disseny gràfic (les divises de les ramaderies, p. ex.).

43 El fet d'interpretar una equivalència o una altra en els nombres romans (*tercer* / *tres*) depèn del substantiu al qual acompanya el numeral. Així, llegim "tercer seminari" (**III** *Seminari*), però "al segle tres" (*al segle* **III**). També hi ha casos en què la lectura és indistinta: "capítol tercer" / "capítol tres" (*capítol* **III** o *capítol* **III** –aquesta segona grafia, en textos jurídics–), encara que s'ha de reconèixer que hi ha la tendència a llegir-los com a ordinals.

44 Hem inclòs els numerals ordinals abreujats entre els símbols, en coherència estricta amb les definicions que hem donat de cada subclasse d'abreviacions. En aquest sentit, la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya considera abreviatures els ordinals escrits amb xifres aràbigues i per això admet la grafia d'aquests ordinals acabada en punt: "Quan van en singular, els nombres ordinals es representen, en forma d'abreviatura, amb la xifra seguida de l'última lletra del mot desplegat. És optatiu posar punt després de la lletra. [...] Quan els ordinals van en plural, s'abreugen escrivint el nombre corresponent seguit de les dues últimes lletres de la paraula sencera." (*Abreviacions*, p. 17-18.)

45 "Conjunt de les inicials del nom i del cognom d'algu, combinades o enllaçades, i utilitzades com a marca personal" (DIEC, s. v.).

46 "Dibuix format per dues o més lletres enllaçades que representen un nom o una part d'ell" (DIEC, s. v.).

2.2.6 Emoticones

Les emoticones són signes gràfics creats amb els caràcters del teclat bàsic de l'ordinador (la taula de caràcters de l'ASCII) i un tipus de lletra de pal sec (com l'Arial, p. ex.): **:-)** per *alegre* o *somrient*, **(-o-)** per *que la força t'acompanyi* (fa al·lusió a la forma d'un tipus d'aeronau de combat de la Federació de la pel·lícula *La guerra de les galàxies*) (vegeu l'apartat 2.2.7 per a la representació de les emoticones en forma de pictogrames).

Tenen un significat molt divers: el límit és la imaginació de qui les crea. Cal tenir en compte, però, que, si són massa poc convencionals o fan referència a un fet cultural molt minoritari, poden ser difícils d'interpretar. Generalment, tenen una extensió limitada (de tres a sis caràcters), per bé que n'hi ha que superen els deu caràcters, la qual cosa no és gaire aconsellable perquè poden esdevenir impronunciables.

2.2.7 Ideogrames i pictogrames

Els ideogrames són signes gràfics que representen un concepte, i els pictogrames són dibuixos o jeroglífics que comuniquen continguts o descriuen objectes sense relació amb la forma fonètica. Poden tenir formes molt diverses: ♣, ☹. Sempre són símbols que permeten identificar la idea o el concepte representats, encara que de vegades calgui un aprenentatge previ. Dins d'aquest conjunt trobem, per exemple, els senyals de circulació.

Moltes emoticones han evolucionat gràficament i han passat a ser pictogrames més o menys artístics que es fan servir, sobretot, en les xarxes socials: 😊 (per a expressar alegria), 😄 (per a expressar diversió), 😞 (per a transmetre alleujament o decepció), 😔 (per a transmetre afecte o representar un comiat o una salutació), 📧 (per a enviar un petó o una mostra d'afecte), ❤️ (per a expressar afecte o amor), 👍 (per a indicar aprovació), 🙏 (per a resar, demanar perdó o, simplement, demanar 'si us plau'), 📣 (per a transmetre sort o aprovació), 🎉 (per a felicitar per l'aniversari).

2.3 Les sigles

2.3.1 Criteris generals

a) Concepte, subclasses i formació de les sigles

Una sigla és la lletra o les lletres, generalment inicials, del nom de persones (nom i cognoms), d'empreses, d'associacions, de publicacions, d'instruments, de documents i d'altres entitats concretes o abstractes que hom usa per comoditat en comptes del nom sencer, especialment en la pràctica comercial i burocràtica. Actualment, la classe de les sigles és una mena de calaix de sastre de les abreviacions. Així, quan es vol representar abreujadament un terme, en general la primera grafia en què s'acostuma a pensar és en la d'una sigla.

Dins la classe de les sigles podem distingir les subclasses següents: a) *sigles pròpies* (**CREL** per *Centre de Referència en Enginyeria Lingüística*, **USAF** per *United States Air Force* 'Força Aèria dels Estats Units', **DNI** per *documento nacional de identidad* 'document nacional d'identitat'), b) *sigles mixtes* o *impròpies* (**PIMEM** per *Petita i Mitjana Empresa de Mallorca*, **R+D** per *recerca i desenvolupament*, **TV3** per *Televisió de Catalunya, canal 3*), c) *acrònims* (**ECOSOC** | **Ecosoc** per *Economic and Social Council* 'Consell Econòmic i Social', **TERMCAT** | **Termcat** per *Centre de Terminologia per a la Llengua Catalana*, **UNIVAC** per *universal automatic computer* 'ordinador automàtic universal'),⁴⁷ *mots creuats* (**ofimàtica** –de *oficina* i *informàtica*–, **boirum** –de *boira* i *fum*–, **estagflació** –de *estagnació* i *inflació*–, **mòdem** –de *modulator* 'modulador' i *demodulator* 'desmodulador'–)⁴⁸ i *siglònims* (**ovni** –de la sigla *OVNI*–, **sida** –de la sigla *SIDA*–, **sonar** –de la sigla *SONAR*–).

Les sigles pròpies i les sigles mixtes poden estar formades per lletres inicials de mots significatius únicament –*sigles pròpies* o *pròpiament dites*– (**IEC** per *Institut d'Estudis Catalans*) o per lletres i altres signes –*sigles mixtes* o *impròpies*– (**AT&T** per *American Telephone and Telegraph* '[empresa] Telèfon i Telègraf Americans').

47 Tanmateix, l'OIEC, basant-se en el que disposa la GIEC (§ 6.5.3.3a), considera acrònims les sigles que es poden sil·labejar, és a dir, les que es poden llegir com si fossin mots ordinaris de la llengua (OIEC, § 3.2.1h, tercer paràgraf, i OIEC § 4.1.2d, segon paràgraf) (vegeu el § 2.3.4 d'aquest article).

48 Es tracta d'un subconjunt dels acrònims (vegeu la GIEC, § 6.5.3.3b).

Si són formades per lletres, en general coincideixen, com a mínim, amb les inicials dels mots plens de què es compon el terme desenvolupat: **FGV** per *Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana*; en aquest sentit, no respecten dígrafs ni grups consonàntics: **CAL** per *Cooperativa Agrícola de Llavaneres*.

De vegades, la sigla es forma a partir d'una expressió que ja conté una sigla: **ACSA** per *AGBAR Construcció, SA* 'AGBAR Construcció, SA' (**AGBAR** significa *Aguas de Barcelona, SA* 'Aigües de Barcelona, SA'), **BDOS** per *BASIC disk operating system* 'sistema operatiu de disc en BASIC' (**BASIC** significa *beginner's all-purpose symbolic instruction code* 'codi d'instrucció simbòlic d'ús múltiple per a principiants'). No hi ha cap inconvenient a admetre aquestes formacions. En el procés de creació d'algunes sigles s'intueix una evolució degenerativa produïda per l'ús que les mena a esdevenir mots corrents de la llengua (segurament, totes aquestes formes, les hem pogudes veure escrites en algun moment):

B. A. S. I. C. → B.A.S.I.C. → **BASIC** → Basic → basic

Pensem que, per tal d'evitar ambigüitats, cal aturar aquest procés degeneratiu sempre que sigui possible. Així, per exemple, preferirem **BASIC** a ***basic** per denominar el llenguatge de programació dit *beginner's allpurpose symbolic instruction code* 'codi d'instrucció simbòlic d'ús múltiple per a principiants' (vegeu també l'apartat 2.3.6).

Les sigles amb vocals de suport i els acrònims pròpiament dits afegeixen lletres a les simples inicials dels mots plens abreujats (vegeu, especialment, els apartats 2.3.3.a i 2.3.4).

b) *Grafia distintiva, ús de la majúscula i dels accents diacrítics en les sigles*

Les sigles, en general, s'escriuen en lletra rodona i amb majúscules, sense punt al final de cada mot escurçat ni espais entremig: **CGB** per *Centre Gimnàstic Barcelonès*, **ERC** per *Esquerra Republicana de Catalunya*, **PIB** per *producte interior brut*, **EAC** per *Estatut d'autonomia de Catalunya*, **PV** per *País Valencià*, **PFP** per *Pompeu Fabra i Poch*, **APLEC** per *Associació per a l'Ensenyament del Català*, **DOGV** per *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, **OCB** per *Obra Cultural Balear*, **IBM** per *International Business Machines* '[companyia] Internacional de Màquines d'Oficina'.

Tanmateix, els acrònims corresponents a denominacions que es consideren noms propis o que s'hi poden assimilar es poden escriure amb minúscules, llevat de la inicial de l'abreviació, que s'ha de compondre per força en majúscula (vegeu també l'apartat 2.3.4): **ADIRCE** | **Adirce** per *Asamblea de Directores y Realizadores Cinematográficos Españoles* 'Assemblea de Directors i Realitzadors Cinematogràfics Espanyols', **BANESTO** | **Banesto** per *Banco Español de Crédito* 'Banc Espanyol de Crèdit', **INCASOL** | **Incasol** per *Institut Català del Sòl*.

L'abundant ús –i abús– de les sigles en els textos actuals presenta un problema estètic no negligible que de vegades no ha volgut ser reconegut pels editors –especialment, pels d'algunes publicacions periòdiques–.⁴⁹ pot deixar una pàgina plena de majúscules, les quals destaquen molt visualment –sovint sense cap necessitat– enmig de la resta de l'escrit en minúscula. Per això, si hom considera que les majúscules són un inconvenient que cal evitar, pot triar entre una de les dues opcions següents:

1a) Mantenir totalment en majúscula les sigles (**TCT** per *Tribunal Central del Treball*) i escriure la inicial en majúscula i les lletres següents en minúscula en el cas dels acrònims corresponents a noms propis d'institucions i empreses (**Prodeca** per *Promotora d'Exportacions Catalanes*, **Condesa** per *Consortio de Diarios Españoles, SA* 'Consorti de Diaris Espanyols, SA').⁵⁰ L'únic problema pràctic és poder saber amb

49 En algunes publicacions periòdiques actuals s'escriuen les sigles dels noms propis de les institucions i empreses en caixa alta i baixa (***Unesco** per *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* 'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura', ***Onu** per *Organització de les Nacions Unides*) i en caixa baixa les dels noms comuns que encara no han arribat a lexicalitzar-se del tot (***basic** –comentat en la lletra *b*, *ut supra*–, ***hi-fi** per *high fidelity* 'alta fidelitat'), grafies que són inacceptables pel que acabem de dir.

50 Els acrònims que corresponen a denominacions comunes que no s'han lexicalitzat completament s'han de mantenir totalment en majúscula: **TELEBEN** per *telegrama beneficiat*.

certesa quan ens trobem davant d'un acrònim, però l'existència de diccionaris d'abreviacions com el que vam publicar l'any 1992 hauria de permetre de resoldre els possibles dubtes que sorgissin.

2a) Optar per escriure sistemàticament en versaletes totes les sigles, incloent-hi els acrònims pròpiament dits (EUA per *Estats Units d'Amèrica*, IVA per *impost sobre el valor afegit*, BUP per *batxillerat unificat polivalent*, ONU per *Organització de les Nacions Unides*).⁵¹

No són admissibles, però, els apòstrofs enmig de les sigles: *L'H per *l'Hospitalet de Llobregat*, *TED'A per *Taller Escola d'Arqueologia*. En aquest sentit, no ens cansarem de bescantar la moda forana d'anteposar un apòstrof a l'any representat per la desena i la unitat corresponents ('92), com si li faltés quelcom. De sempre en català hem fet referència als anys esmentant només les dues darreres xifres sense cap afegitó, i ens hem entès perfectament. Doncs bé, aquesta moda funesta ha envaït també el camp de les sigles. Un cas paradigmàtic fou el del *COOB'92 (per **Comitè Organitzador Olímpic Barcelona '92*). De fet, n'hi ha prou amb la sigla COOB (per *Comitè Organitzador Olímpic Barcelona 92*), que és l'altra que nosaltres proposem i que diversos mitjans de comunicació escrita, assenyadament, van fer –i fan– servir.

Cal advertir també dues altres modes peculiars en l'escriptura de les sigles, potser degudes a una certa ignorància tipogràfica unida a un mal entès desig d'innovació o de disseny: el fet d'escriure un punt després de cada suposada inicial (*R.E.N.F.E. per *Red Nacional de los Ferrocarriles Españoles* 'Xarxa Nacional dels Ferrocarrils Espanyols') i el fet d'escriure únicament els punts interiors que queden entre aquestes suposades inicials, amb la qual cosa no seria, gràficament, ni una sigla ni una abreviatura composta (*O.N.U per *Organització de les Nacions Unides*).

Alguns autors consideren que cal posar en cursiva les sigles en el mateix cas que les expressions de les quals deriven, la qual cosa ha comportat que en determinades publicacions anessin en cursiva les sigles dels títols de publicacions periòdiques i de llibres en general (~DCVB per *Diccionari català-valencià-balear*), fet que podria fer confondre aquestes sigles amb veritables títols d'obra, com ara TECA, que és la capçalera d'una revista que porta per subtítol *Tecnologia i Ciència dels Aliments*. Per principi, doncs, considerem no recomanables aquestes grafies, perquè desfiguren el que representen les abreviacions corresponents.

Finalment, quan una sigla apareix per primera vegada en un text, és important desglossar-la, bé sigui amb la denominació completa precedint la sigla o l'acrònim, o bé al revés: *Demaneu informació a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) / Demaneu informació a l'IEC (Institut d'Estudis Catalans)*.⁵² De vegades, però, ens trobem amb casos de sigles que són més conegudes que no pas la denominació de què provenen; aleshores, podem estalviar-nos de desplegar-les si considerem que els lectors no s'han de confondre: UNESCO per *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* 'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura', AVIACO per *Aviación y Comercio, SA* 'Aviació i Comerç, SA', POLISARIO per *Frente Popular para la Liberación de Saguía el-Hamra y Río de Oro* 'Front Popular per a l'Alliberament de Saguia el-Hamra i Río de Oro'. En qualsevol cas, si aquestes sigles formen part del text d'un llibre, és recomanable, a més, de posar una llista d'abreviacions al començament que les reculli totes.

Pel que fa a l'accentuació, cal recordar que les sigles pròpies i mixtes catalanes, espanyoles i franceses es componen amb lletres majúscules i no porten cap accent gràfic, encara que la vocal corresponent del sintagma vagi accentuada: RASD per *República Àrab Saharaí Democràtica*. Sí que poden portar algun altre diacrític les sigles pertanyents a altres llengües, com ara a l'alemany: ÖRF per *Österreichischen Rundfunk Fernsehen* 'Radiotelevisió Austríaca'.

Els acrònims, tot i que habitualment tampoc no porten accent gràfic, és admissible que s'accentuin si és imprescindible per assegurar una pronunciació determinada, sempre que l'acrònim s'escriu en minúscula llevat de la inicial i que l'accent gràfic s'adeqüi a les regles generals d'accentuació. Aquesta grafia només es pot donar en el cas dels noms propis (vegeu l'apartat 2.3.4), però cal tenir en compte la voluntat de la persona

51 Aquesta solució pot significar un punt d'equilibri, perfectament admissible, entre una grafia correcta de les sigles i una proporció tipogràfica entre la grandària dels diferents elements que componen el text, com fan algunes publicacions periòdiques, però no és gens habitual perquè sorprèn els lectors.

52 D'aquestes dues maneres de presentar la informació, considerem més elegant la primera.

o l'organisme responsables de l'acrònim, si es coneix amb plena certitud: **Enagas** (que també es pot escriure **Enagás**) per *Empresa Nacional del Gas, SA* 'Empresa Nacional del Gas, SA'.

c) *Categoria gramatical, gènere i flexió de les sigles*

En general, les sigles i els acrònims conserven el gènere i el nombre que té la denominació completa: *les JNC* (per *les Joventuts Nacionalistes de Catalunya*). Per tant, quan posem l'article definit davant una sigla, hem de seguir el criteri següent: els parlants entenen les sigles com un tot, un bloc; per això el gènere i el nombre de l'article han d'anar d'acord amb el gènere i el nombre del primer mot significatiu de l'enunciat: *l'URSS* (per *la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques* –és un mot femení, però la *u* de la sigla es considera tònica, i per això s'apostrofa l'article–), *la SIDA* (per *la síndrome d'immunodeficiència adquirida*).

En alguns casos, el gènere i el nombre de la sigla corresponen a un element elidit o a un terme genèric al qual s'associen semànticament: *la CAMUNSA* (per *l'[empresa] Catalana de Muntatges, SA*), *els AVE Madrid-Sevilla i Madrid-Barcelona* (per *els [trens] d'alta velocitat espanyola Madrid-Sevilla i Madrid-Barcelona*), *el JEL* (per *el Jaungoikua eta Lagi Zarra* 'el [partit polític] Déu i Furs' –literalment, significa "Déu i la Llei vella"–).

Cal no oblidar que, en general, les sigles porten article perquè el seu desplegament també en pot portar: *una reunió convocada per la UGT / una reunió convocada per UGT* (per *una reunió convocada per [la] Unió General de Treballadors*), *una manifestació convocada per les CCOO / una manifestació convocada per CCOO* (per *una reunió convocada per [les] Comissions Obreres*). Tanmateix, quan una sigla ha substituït en l'ús habitual la denominació completa, de vegades s'omet l'article, especialment en registres formals: *La nevada ha posat de manifest el mal estat de la xarxa elèctrica de la FECSA / La nevada ha posat de manifest el mal estat de la xarxa elèctrica de FECSA* (per *La nevada ha posat de manifest el mal estat de la xarxa elèctrica de [la] [companyia de] Fuerzas Eléctricas de Cataluña, SA*), *Hem acceptat una oferta econòmica del BANSANDER / Hem acceptat una oferta econòmica de BANSANDER* (per *Hem acceptat una oferta econòmica de[l] Banco Santander*).

Finalment, quan les sigles i els acrònims estrangers han d'anar precedits d'article, aquest ha tenir el gènere i el nombre que li corresponen en català, independentment dels de la llengua d'origen: *els SBB* (per *els Schweizerische Bundesbahnen*, f. pl., 'els Trens Federals Suïssos'), *l'ISBN* (per *l'international standard book number* 'el número internacional normalitzat per als llibres'), *el KGB* (per *el Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti* 'el Comitè de Seguretat de l'Estat'), *la CIA* (per *la Central Intelligence Agency* 'l'Agència Central d'Intel·ligència').

Si una sigla correspon a un mot o a una expressió en plural, aquesta particularitat no s'especifica de cap manera en la mateixa sigla, ni afegint una *s* al final ni duplicant-ne els components: *els EUA* (per *els Estats Units d'Amèrica*). No tenen, doncs, flexió de gènere ni de nombre, però sí que flexionen els elements de la frase que hi concorden: *Tots els DI acostumen a ser bons professionals* (per *Tots els diplomats d'infermeria acostumen a ser bons professionals*), *els RAM acabats enguany* (per *els [programes de] remodelatge, ampliació i millora acabats enguany*), *Les ZUR* són vitals per al desenvolupament econòmic del país (per *Les zones d'urgent reindustrialització són vitals per al desenvolupament econòmic del país*), *els CAP gironins* (per *els centres d'assistència primària gironins*).

Per tant, en principi, no han de portar cap marca de plural: *les *PIMES*, *les *PIMES* i *les *PIME's* són formes no gens recomanables de *les PIME* (per *les petites i mitjanes empreses*). Tot i que la gramàtica normativa reconeix des de l'any 2006 que "[a]ctualment, però, també és habitual reflectir gràficament la marca de plural en les que s'escriuen en majúscula: *el CAP / els CAPs* (per *els centres d'assistència primària*), *la TDT / les TDTs*" (per *les televisions digitals terrestres*) (GIEC, § 6.5.3.3a), continuem creient que és preferible no marcar de cap manera el plural de les sigles.

Tampoc no és admissible, en general, la duplicació d'inicials com a marca de plural en les sigles: *les *AAVV* (per *les associacions de veïns*), *els *EEUU* (per *els Estats Units d'Amèrica*), *els *JJOO* (per *els jocs olímpics*), *les ~CCOO* (per *les Comissions Obreres*), *els ~PPCC* (per *els Països Catalans*). Per bé que creiem que val més bandejar aquestes grafies innecessàries, cal conservar la duplicació en les sigles ja consolidades per l'ús, especialment quan es tracta de noms d'organismes, d'entitats, de marques registrades, etc., en què no podem

intervenir sense la conformitat de les institucions que les han creades.⁵³ Les altres, les que no han estat fixades per l'entitat mateixa que les porta, és recomanable d'escriure-les sense duplicar inicials, sempre que no puguin induir a confusió. Així, hem d'escriure, doncs, *les AV*, *els EUA* i *els JO*; però, en canvi, *les CCOO* i *els PPCC*.⁵⁴

d) Pronunciació o lectura de les sigles

Les sigles esdevenen mots nous que generalment es llegeixen sense desenvolupar, a diferència dels símbols i les abreviatures, que pràcticament sempre es llegeixen desenvolupats.

Les sigles pròpies i les sigles impròpies amb lletres de suport es poden llegir de dues maneres diferents: pronunciantles com un mot (és el cas de **KIO** per *Kuwait Investment Office* 'Oficina d'Inversions Kuwaitiana', **ICASS** per *Institut Català d'Assistència i Serveis Socials*) o lletrejantles (és el cas de **RPG** per *report program generator* 'generador automàtic de programes', **TGV** per *train à grande vitesse* 'tren d'alta velocitat'). Algunes sigles poden admetre, teòricament, totes dues pronúncies; l'ús acaba decidint per quina de les dues cal optar.

Totes les sigles s'han de pronunciar d'acord amb la fonètica catalana: **ZUR** ([zur]), **PCI** ([,pe,se'i]). Cal tenir en compte que les vocals àtones també es poden pronunciar sense fer les neutralitzacions pròpies del dialecte oriental: **OTAN** ([u'tan] / [o'tan]), **ICE** (['isə] / ['ise]), **KIO** ([kiw] / ['kio]). De tota manera, en el català oriental s'ha de pronunciar sempre neutra la *a* del nom de les consonants bisíl·labes de les sigles lletrejades: **FM** ([,efə'emə]).

En el cas de la essa intervocàlica, s'observen vacil·lacions entre la pronunciació sorda i la sonora: **RUMASA** ([ru'mazə] / [ru'masə] i també [ru'maza] / [ru'masa]). Considerem preferible la pronunciació amb essa sonora.

Les sigles que es lletregen mantenen sense neutralitzar la vocal tònica del nom de cada lletra, però tenen un accent més fort en el nom de l'última:⁵⁵ **UPV** ([,u,pe'βe] / [,u,pe've]), **MFA** ([,ema,efə'a]).

Per descomptat, les lletres s'han de llegir fent servir el nom català corresponent. La *v* i la *w*, quan formen part d'una sigla que es lletreja, es llegeixen, respectivament, [be] o [ve] i [,be 'ðobblə] o [,ve 'ðobblə], amb la possibilitat d'estalviar-nos l'adjectiu *dobte* en el cas de la *w*, sempre que no hi pugui haver cap confusió: **WWW** ([,be 'ðobblə ,be 'ðobblə ,be 'ðobblə] o [,be,βe'βe] / [,ve 'ðobblə ,ve 'ðobblə ,ve 'ðobblə] o [,ve,ve've]), **BMW** ([,be,emə'βe] / [,be,emə've]). En posició intervocàlica, la *w* sol pronunciar-se també com una *u* semiconsonàntica [w]: **EWO** (['ewo] / ['ewu]), **EWICS** ([ε'wiks] / [ə'wiks]).

En les sigles conegudes principalment per la pronunciació anglesa, és admissible llegir alguna vocal imitant aquest idioma; però, en general, és preferible llegir totes les lletres amb els noms i les pronunciacions catalanes: **BASIC** (['bazik] / ~['bejzik]).

Hi ha sigles que comencen per una *i* o una *u* semivocàliques, com ara **IEN** per *Institut d'Estudis Nord-americans*, **UOC** per *Universitat Oberta de Catalunya*, **UEFA** per *Union European Football Association* 'Unió d'Associacions Europees de Futbol' (GIEC, § 2.3.1, tercer paràgraf, i § 2.5.2d); mentre que n'hi ha d'altres en què la *u* o la *i* inicials es comporten com a vocals normals, com ara **IEC** per *Institut d'Estudis Catalans*, **IULA** per *Institut Universitari de Lingüística Aplicada* (IEC, § 4.1.2d, segon paràgraf).

Hi ha una certa tendència a l'obertura de la vocal tònica de la sigla per l'origen del mot: en els mots de procedència culta, en manlleus i en mots de nova creació, com ara **IEC** ([i'ɛk]), **ONU** (['ɔnu]), **SCOT** ([əs'kɔt]) per *Societat Catalana d'Ordenació del Territori* (GIEC, § 3.3.2, desè paràgraf). A més, en els parlars orientals, les sigles no solen neutralitzar les vocals àtones que contenen, sobretot si no és la lletra inicial: **RENFE** | **Renfe** (['renfe] o, menys habitualment, ['renfə]) (GIEC, § 3.3.1.2c).

53 Aquesta recomanació, doncs, és per als casos en què puguem aconsellar els responsables d'aquests organismes o entitats a l'hora de fixar-les.

54 Totes les sigles recollides en el DA es poden fer servir encara que estiguin marcades amb l'asterisc que assenyalava que han estat mal conformades. De les recollides en aquest article, només es poden fer servir les que no porten cap marca o bé van precedides d'una vírgula volada (~). En el cas que hi hagi dues possibilitats per a representar el mateix terme, hem de preferir la sigla no marcada.

55 Cal no oblidar que totes les transcripcions fonètiques que figuren en aquesta obra corresponen a la pronunciació del català central, que és la varietat dels autors.

Les sigles acabades en una consonant ròtica (*r*) solen no elidir aquest so: **ACNUR** ([ək'nur]) (GIEC, § 4.3.4, sisè paràgraf). Això permet diferenciar-les més fàcilment de possibles sigles similars que no acabin en *-r*.

Les sigles que comencen per una sibilant alveolar *s* seguida d'una consonant adopten, en general, una vocal de suport: **SCOT** ([əs'kot] per *Societat Catalana d'Ordenació del Territori*, **SCATERM** ([əska'term]), per *Societat Catalana de Terminologia* (GIEC, § 3.3.3.1, primer paràgraf).

Els acrònims es llegeixen segons les regles generals de pronunciació, tenint en compte que les sigles no porten accent gràfic i els acrònims, habitualment, tampoc (vegeu també l'apartat 2.31.b d'aquest article). Per tant, generalment, quan acaben en vocal, en vocal seguida de *s*, en *-en* o en *-in* són plans, i la resta, aguts. Són plans, p. ex., **EMAYA** ([ə'majə] o [ɛ'majə] / [ɛ'maja]), **FUNDESCO** ([fun'desku] / [fun'desko]); són aguts, per exemple, **INCACARN** ([,inkə'karn]), **INSALUD** ([insə'lut]), **SECOTEC** ([səku'tək] / [seko'tək]). Atès que els acrònims, excepcionalment, es poden accentuar gràficament per a assegurar la pronunciació correcta de l'abreviació, fins es podria arribar a donar el cas d'algun acrònim esdrúixol.

Hi ha sigles que es llegeixen combinant el lletrejat amb la pronunciació sil·làbica: **MSDOS** ([,emə,esə'dos]). En qualsevol cas, desaconsellem la pronunciació mixta que consisteix a llegir la primera lletra amb una vocal de suport i llegir la resta sil·làbicament: **MNAC** (*[mə'nak], en comptes de [ˈnak]), **PSOE** (*[,pe'soə] / *[,pe'soe], en comptes de [ˈsoə] / [ˈsoe]).

Finalment, malgrat tot el que acabem de dir, hom s'hauria de plantejar la utilitat real de crear determinades sigles que són pràcticament impronunciables: **CMRASRRF** ([,se,emə,erə,a,esə,erə,erə'efə]), **ISAKMP** ([,i,esə,a,ka,emə'pe]), **SDCFEAA** ([,esə,de,se,efə,ɛ,a'a]).

Segons l'OIEC, tot i que no ho explicita al § 4.1.2a, hi ha una tercera possibilitat de llegir les sigles que no es poden llegir com mots, que és no lletrejar-les, sinó llegir-ne la denominació desplegada, tal com apunten des de l'any 2005 els autors del llibre *Abreviacions* (p. 33), però aquesta opció porta a la impossibilitat material de saber d'entrada si es llegeix lletrejada o desplegada i a greus dificultats a l'hora de decidir l'apostrofació de l'article definit i de la preposició *de* si n'han de portar (vegeu, més endavant, el quadre 4).

e) Apostrofació de partícules davant les sigles

Per començar, cal recordar que el gènere de la sigla depèn, normalment, del gènere del primer mot significatiu de la denominació desenvolupada: *el FAGI* (per *el Front d'Alliberament Gai de les Illes [Balears]*), *la TVC* (per *la Televisió de Catalunya, SA*); però *la TECOP* | *la Tecop* (per *la [empresa de] Tècnics Europeos en Comunicació y Publicidad, SA* 'l'[empresa de] Tècnics Europeus en Comunicació i Publicitat, SA'), *la IBM* (per *la International Business Machines* 'la [companyia] Internacional de Màquines d'Oficina').

Arran de l'aprovació de l'*Ortografia catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2006, l'apostrofació de l'article definit singular (*el, la*) i de la preposició *de* davant les sigles ha quedat fixada normativament, ja que era una qüestió que presentava vacil·lacions importants.⁵⁶ Els autors d'aquest article ens hi cenyim per una qüestió de disciplina lingüística, tot i que no acabem de veure l'avantatge d'oferir dues possibilitats diferents d'apostrofació davant la mateixa sigla (regla 4a que segueix).

Segons l'*Ortografia catalana* (§ 4.1), l'apostrofació davant les sigles segueix les regles següents:

1a) Els articles definits singulars *el* i *la* revesteixen la forma *l'* davant les sigles començades per una vocal tònica: *l'IVA* (per *l'impost sobre el valor afegit*), *l'ONG* (per *l'organització no governamental*), *l'URSS* (per *la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques*), *l'OLLA* (per *l'Organització de Lluita Armada*), *l'IDB* (per *Inter-american Development Bank* 'el Banc Interamericà de Desenvolupament') (OIEC, § 4.1.1, segon paràgraf).

2a) No s'apostrofa l'article definit femení singular (*la*) davant les sigles que comencen per una vocal àtona: *la INTERPOL* | *la Interpol* (per *la International Criminal Police Organization* 'l'Organització Internacional

⁵⁶ Recordem que en la primera edició del DA (1992) vam exposar les tres propostes d'apostrofació bàsiques que es feien servir en aquell moment, que es resumien a grans trets de la manera següent: no apostrofar mai, apostrofar només l'article femení i apostrofar sempre (p. 18-19).

de Policia Criminal'), la **ITV** (per la *inspecció tècnica de vehicles*), la **UdL** (per la *Universitat de Lleida*), la **UEFA** (per la *Union European Football Association* 'la Unió d'Associacions Europees de Futbol'), la **USTEC** (per la *Unió de Sindicats de Treballadors de l'Ensenyament de Catalunya*), la **IBM** (per la *International Business Machines* 'la [companyia] Internacional de Màquines d'Oficina'), la **UGT** (per la *Unió General de Treballadors*) (OIEC, § 4.1.1, segon paràgraf).

3a) La preposició *de* revesteix la forma *d'* davant les sigles començades per una vocal que no sigui una *i* o una *u* semivocàliques: *d'ATS* (per *d'ajudant tècnic sanitari* o *d'ajudanta tècnica sanitària*), *d'ADC* (per *l'Assemblea Democràtica de Catalunya*), *d'IVA* (per *d'impost sobre el valor afegit*), *d'UGT* (per *d'Unió General de Treballadors*) (OIEC, § 4.1.1, cinquè paràgraf).

4a) S'apostrofen l'article singular i la preposició *de* davant les sigles que es lletregen i es pronuncien amb un so vocàlic inicial: *l'HTML* (per *l'hypertext markup language* 'el llenguatge d'etiquetatge d'hipertext'), *l'NBA* (per la *National Basketball Association* 'l'Associació Nacional de Bàsquet'), *l'RNA* (per *el ribonucleic acid* 'l'àcid ribonucleic'), *l'FBI* (per la *Federal Boureau of Investigation* 'l'Oficina Federal d'Investigació'), *l'AP-7* (per *l'autopista de pagament [número] 7*), *l'N-II* (per *la carretera nacional [número] II*); *d'FM* (per *de freqüència modulada*), *d' LSD* (per *de lysergic diethylamide* 'de dietilamida de l'àcid lisèrgic'), *l'FP* (per *la formació professional*), *d'R+D* (per *de recerca i desenvolupament*), *l'MSDOS* (per *el micro software disk operating system* 'el sistema operatiu de disc per a microprocessadors') (OIEC, § 4.1.2a). D'aquesta formulació, la Secció Filològica considera que hem d'inferir que si la mateixa sigla es llegeix desplegada, aleshores no hem d'apostrofar, tal com també recomana l'opuscle *Abreviacions* de la Generalitat de Catalunya: "Un altre cas pot ser el d'una sigla com *SNL* darrere d'un article determinat. Si es vol que es llegeixi la denominació desplegada, no s'ha de fer l'apostrofació; en canvi, si es vol que es llegeixi lletrejada, s'haurà d'apostrofar l'article. / el *SNL* el Servei de Normalització Lingüística / l'*SNL* l'essa-ena-ela" (p. 33). L'OIEC no ho especifica, la qual cosa pot provocar vacil·lacions i incoherències; és evident que es pot donar el cas de tractar diferentment la mateixa sigla al llarg d'un text (sigui pel mateix autor/a o sigui per diferents autors en una mateixa obra) i, més habitualment, no saber exactament com s'ha de llegir una sigla que veiem escrita: la sigla **TWA** es podria llegir "tua" o bé "te - ve doble - a".

5a) No s'apostrofa l'article definit ni la preposició *de* davant les sigles que comencen per una *i* o una *u* semivocàliques: *el IEN* (per *l'Institut d'Estudis Nord-americans*), *la UOC* (per la *Universitat Oberta de Catalunya*), *la UEFA* (per la *Union European Football Association* 'Unió d'Associacions Europees de Futbol') (OIEC, § 4.1.2d, primer paràgraf; GIEC, § 2.3.1, tercer paràgraf, i § 2.5.2d).

6a) En el cas dels acrònims (és a dir, de les sigles que es pronuncien com si fossin mots), cal tenir en compte que la pronúncia pot condicionar el criteri d'apostrofació. Davant els acrònims començats per *i* o per *u* seguides de vocal, es poden donar dues pronunciacions diferents: si es pronuncien amb *i* o *u* semivocàliques, no s'apostrofa l'article definit ni la preposició *de* (*el IEN*, *la UOC*); en canvi, si es pronuncien amb *i* o *u* vocàliques, sí que s'apostrofen (*l'IEC* –per *l'Institut d'Estudis Catalans*–, *l'IULA* –per *l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada*–, *l'OIEC* –per *l'Ortografia catalana [de l'Institut d'Estudis Catalans]*–) (OIEC, § 4.1.2d, segon paràgraf).

En el quadre 4 podem veure, exemplificades, totes les possibilitats de combinació a partir de les sis regles damunt dites.

Quadre 4

Apostrofació davant les sigles (segons l'OIEC)

		<i>Precedides per l'article definit masculí (el)</i>	<i>Precedides per l'article definit femení (la)</i>	<i>Precedides per la preposició de</i>
<i>Sigles que es llegeixen com si fossin mots</i>		l'ACSUV l'IVAM el DOGC	l'AJEC l'UBA / la UBASP la CECA	d'ACSUV / d'AJEC d'IVAM / d'UBASP de DOGC / de CECA
<i>Sigles que es lletregen</i>	La primera lletra és una vocal	l'ADN l'IFB	l'ONG la UPC	d'ADN / d'ONG d'IFB / d'UPC
	El nom de la primera consonant comença amb un so consonàntic	el TGV	la TVV	de TGV / de TVV
	El nom de la primera consonant comença amb un so vocàlic	l'FMI	l'SPC	d'FMI / d'SPC
	El nom de la primera consonant comença amb un so vocàlic	el FMI ⁵⁷ (perquè llegim "Fons Monetari Internacional" en comptes de "efa-ema-i")	la SPC ⁵⁸ (perquè llegim "Comissió del Pacífic Sud" en comptes de "essa-pe-ce")	de FMI / de SPC ⁵⁹ (perquè les llegim desplegadas en comptes de lletrejar-les)

f) *Derivació i composició a partir de les sigles*

Determinades sigles molt habituals, especialment les pertanyents a entitats o organismes polítics, han donat derivats nominals amb els significats bàsics de 'relatiu o pertanyent a', 'membre de' i 'partidari de': **cenetista** (< CNT), **etarra** (< ETA), **ucedista** (< UCD), **otanista** (< OTAN), **ufòleg** (< UFO). De vegades, arriben a donar derivats verbals: **psuquejar** (< PSUC), tot i que aquesta forma pot sonar una mica estranya. Tots aquests termes poden arribar a ser recollits, a la llarga –és a dir, si es mantenen vius durant prou temps–, pels diccionaris generals.

D'altra banda, hi ha uns quants prefixos –com ara *anti-*, *pre-*, *pro-* i algun altre– que han esdevingut productius amb sigles com a base: **anti** EUA, **pro** OTAN. En aquests casos, s'ha de mantenir separat el prefix de la sigla, a fi d'evitar grafies inadequades com ara ***anti-EUA** i ***pro-OTAN** o ***antiEUA** i ***proOTAN** (OIEC, § 4.3.1.3a, que modifica també la GIEC, § 11.3e), que abans havien estat ben habituals.

g) *Tractament de les exosigles*

Quant a les sigles d'origen forà que tenen versió catalana –**NATO**, **OTAN** (per *North Atlantic Treaty Organization* i *Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord*, respectivament); **LOAPA**, **LOHPA** (per *Ley orgánica de armonización del proceso autonómico* i *Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic*,

57 Davant aquesta doble possibilitat plantejada per la gramàtica normativa, pensem que és preferible apostrofar sempre l'article masculí en aquests casos, atès que la vocal de l'article queda a la banda esquerra.

58 Davant aquesta doble possibilitat plantejada per la gramàtica normativa, pensem que és preferible no apostrofar mai l'article femení en aquests casos, atès que, d'aquesta manera, podem saber inequívocament que es tracta d'una sigla femenina.

59 Davant aquesta doble possibilitat plantejada per la gramàtica normativa, pensem que és preferible no apostrofar mai la preposició *de* en aquests casos, atès que la vocal queda del costat de la primera lletra de la sigla i es pot fer l'elisió sense dificultats.

respectivament)– s’han d’emprar preferentment en aquesta darrera versió, per bé que no és recomanable, en general, d’intentar la traducció de sigles estrangeres, si no és la mateixa entitat qui en proposa la versió en llengua catalana.⁶⁰

D’altra banda, la major part de les sigles de noms propis, especialment noms d’organismes, entitats, partits polítics i empreses que els utilitzen com a forma corrent de denominació, no són traduïbles com a tals sigles, sinó que el que és possible de traduir és la denominació completa. Aleshores, és recomanable de mantenir-les en la llengua originària si aquesta és d’alfabet llatí i, en tot cas, que sigui el desplegament el que es tradueixi: *Sortosament, l’IRA* (per *Irish Republican Army* ‘Exèrcit Republicà Irlandès’) *ha deixat les armes; l’YMCA* (per *Young Men’s Christian Association* ‘Associació de Joves Cristians’).

Les sigles corresponents a termes de llengües que fan servir un alfabet no llatí s’adapten a partir de la transcripció o la transliteració –segons la llengua i la tradició que hi ha en català en cada cas– del terme original: **KGB** per *Komitet Gosudarstvennoje Bezopasnosti* ‘Comitè de Seguretat de l’Estat’, **GOSPLAN** per *Gosudarstvennyj Plan* ‘Pla de l’Estat’.

h) Partició de les sigles a final de ratlla

En principi, les sigles no s’han de partir a final de ratlla. Excepcionalment, per raó de l’estretor de la columna de text, és admissible la partició de les sigles que es llegeixen com a mots i que són formades per cinc lletres o més: *la UNES-* || *CO, l’I-* || *PECC*. Els acrònims pròpiament dits es poden partir d’acord amb els criteris generals de la partició sil·làbica del català, tant si els escrivim completament amb majúscules com si no: *l’EURA-* || *TOM, l’Eura-* || *tom*.

Segons l’OIEC (§ 3.2.1*h*, tercer paràgraf), “els acrònims, és a dir, les sigles que es llegeixen com a mots, preferiblement, no es parteixen a final de ratlla si s’escriuen totalment en majúscules. Si és imprescindible de fer-ho, han de tenir com a mínim cinc lletres, i la partició es fa d’acord amb les regles generals de la partició sil·làbica: *ERAS-* | *MUS, IN-* | *TER-* | *POL, REN-* | *FE*”.

2.3.2 Sigles pròpies o pròpiament dites

Les sigles pròpies són formades exclusivament per les inicials dels mots significatius que formen part de la denominació completa. Poden substituir parcialment una denominació completa si el que representen és un genèric: *l’FC Barcelona* (per *el Futbol Club Barcelona*), *la DG de Política Lingüística* (per *la Direcció General de Política Lingüística*).

Un cas especial de sigles pròpies són els *criptònims*, és a dir, les inicials dels noms de persona: **JMC** per *Joan Martí i Castell*. Encara que els elements d’aquest conjunt tenen un interès general molt reduït, i per això no els recollim en el cos del diccionari, n’hi ha uns quants que s’han fet molt famosos, i aquesta fama els ha fet creditors de figurar-hi: **BB** per *Brigitte Bardot*, **JFK** per *John Fitzgerald Kennedy*. En les cartes i altres documents administratius, no és políticament correcte compondre en minúscula la indicació de les inicials de la persona que ha picat a màquina un text d’altri: ***JMC/epb** (per *Joan Martí i Castell / Emma de Porrata-Dòria i Botey*). Cal compondre, doncs, les dues sigles amb majúscules, atès que l’ordre en què es presenten i la barra que les separa ja fan prou evidents la funció de cadascú: **JMC/EPB**.

2.3.3 Sigles mixtes o impròpies

a) Concepte i grafia de les sigles mixtes

Són impròpies les sigles que incorporen, a més d’inicials dels mots plens, inicials d’articles, de preposicions o de conjuncions: **PIME** per *petita i mitjana empresa*; també ho són les que contenen les dues lletres dels dígrafs inicials (*gu, ll, ny* i *qu*, en el cas del català, i *ch, gu, ll* i *qu*, en el cas del castellà, p. ex.): **ACELL** per *Associació Catalana d’Esports i Lleure [per a disminuïts psíquics]*, **OLLA** per *Organització de Lluita Armada*, **FEGCH** per *Fédération européenne du génie chimique* ‘Federació Europea d’Enginyeria Química’, **FEIQUE** per *Federación Empresarial de la Industria Química Española* ‘Federació Empresarial de la Indústria Química

⁶⁰ En aquest sentit, sempre és recomanable de consultar *Enciclopèdia.cat*, la qual conté moltes sigles estrangeres que han estat adaptades al català.

Espanyola'. I també ho són, excepcionalment, les sigles de termes anglesos que contenen, en comptes de la inicial, una *X* que representa un mot com ara *experiment*: **TSX** per *telecommunications satellite experiment* 'experiment de telecomunicacions per satèl·lit'.

Igualment, són sigles mixtes les que, construïdes a partir mots compostos, inclouen inicials dels diferents elements que els componen: **TV** per *televisió*, **TNT** per [2,4,6-]*trinitrotoluenè*, **FEM** per *força electromotriu*, **ORL** per *otorrinolaringologia*, **EDHASA** per *Editora y Distribuidora Hispanoamericana*, **SA** 'Editora i Distribuidora Hispanoamericana, SA'.

Ultra el que hem dit en l'apartat 2.3.1.b, en general, en una mateixa sigla convé evitar la barreja de majúscules i minúscules: ***PRyCA** en comptes de **PRYCA** (per *Precio y Calidad* 'Preu i Qualitat'), ~**CiU** en comptes de **CIU** (per *Convergència i Unió*).⁶¹ Excepcionalment, les sigles emprades en l'àmbit de l'arxivística, la documentació i les publicacions periòdiques, i també en algunes especialitats científiques, es poden escriure amb alguna minúscula, sempre que no sigui la primera lletra: **LiA** per *Llengua i Administració*. També se solen escriure en minúscula les inicials que s'afegeixen a una sigla per crear-ne una altra: **mRNA** per *messenger ribonucleic acid* 'àcid ribonucleic missatger'.

En tot cas, si es coneix la voluntat de la persona o l'organisme responsable de la sigla o l'acrònim sobre la manera d'escriure'ls, es pot respectar, encara que no segueixi les recomanacions anteriors.

b) Sigles mixtes amb caràcters no alfabètics

Dins les sigles mixtes que contenen caràcters no alfabètics, hi ha les sigles alfanumèriques i les sigles formades per inicials més altres signes gràfics, com ara **AT&T** per *American Telephone and Telegraph* '[empresa] Telèfon i Telègraf Americans', **R+D** per *recerca i desenvolupament*. Les sigles alfanumèriques són formades per lletres inicials i una o més xifres, independentment de l'ordre en què estiguin escrits aquests elements. La unió, de vegades, es marca amb un guionet: **TV3** per *Televisió de Catalunya, SA, canal 3*, **1-O** per *1 d'octubre [de 2017]* (data del Referèndum d'autodeterminació vinculant sobre la independència de Catalunya).

c) Noms propis inventats

Cal no confondre els acrònims amb els noms propis inventats, que són noms d'empreses, marques, productes i institucions de tota mena que potser s'han format per acronímia, o bé pel simple desig de trobar un nom comercial fàcil de recordar i que es relacioni immediatament amb la denominació a la qual es refereix: **Aeroméxico** per *Líneas Aéreas de México* 'Línies Aèries de Mèxic', **Atzar** per *Associació de Ludoteques i Ludotecàries/aris de Catalunya*, **Bequinox** per *Asociación Nacional de Normalización de Bienes de Equipo* 'Associació Nacional de Normalització de Béns d'Equip', **Eurovisión** per *European Broadcasting Union* 'Unió Europea de Radiodifusió', **Europhot** per *Council of the Professional Photographers of Europe* 'Consell dels Fotògrafs Professionals d'Europa', **Eurofer** per *European Confederation of Iron and Steel Industries* 'Confederació Europea d'Indústries del Ferro i l'Acer', **Eurochambers** per *Association of European Chambers of Commerce* 'Associació de Cambres de Comerç Europees', **Interasma** per *International Association of Asthmology* 'Associació Internacional d'Asmologia', **Intergraf** per *International Confederation for Printing and Allied Industries* 'Confederació Internacional per a les Indústries d'Impressió i Afins', **Liber** per *League of European Research Libraries* 'Lliga de Biblioteques Europees de Recerca'. Com tots els noms propis, aquestes denominacions només porten la inicial en majúscula.

En qualsevol cas, aquests noms inventats, formats per una pseudoacronímia, no fan part del cos dels diccionaris d'abreviacions.

d) Alfònims

Els alfònims⁶² són mots formats per la juxtaposició del nom de cadascuna de les lletres inicials d'una denominació abreujada: **elapé** (< LP, *long play* '[disc de] llarga durada'). Com a noms comuns que són, aquestes denominacions s'escriuen en minúscula i no fan part del cos dels diccionaris d'abreviacions.

61 Recordem que, en el cas de formes fixades per la mateixa institució que la fa servir i consagrades per l'ús, cal respectar-ne la grafia.

62 Manllevem aquest neologisme, adaptat al català, a José Martínez de Sousa (*Diccionario internacional de siglas y acrónimos*, 1984, p. 43), que el recull d'altres fonts.

Hi ha algun cas excepcional que no s'ha arribat a lexicalitzar del tot, com ara **EDEBE** | **Edebé** per *Ediciones Don Bosco*. Aquestes abreviacions són tractades per nosaltres com a acrònims.

2.3.4 Acrònims

a) Concepte i formació dels acrònims

L'acrònim és una denominació composta per fragments d'una expressió complexa (sovint síl·labes completes) que es pot pronunciar com un mot.⁶³

La norma ISO 704 ja afirmava el 1987 (p. 14) que un acrònim és un terme format a partir d'altres termes pels procediments de truncació i d'acoblament. D'acord amb aquesta mateixa norma internacional, aquest conjunt abraça els acrònims formats per la primera o les primeres síl·labes dels mots abreujats (**INCAVI** | **Incavi** < *Institut Català del Vi*), i els mots *maleta* (que la GIEC anomena *mots creuats*; vegeu l'apartat 2.3.5 d'aquest article), formats per la primera i la darrera síl·laba (o el mot complet), respectivament, dels dos elements del terme complex desenvolupat (**catanyol** < *català* + *espanyol*), **cantautor** (< *cantant* + *autor* –és a dir, un cantant que compon les cançons que canta–).

Els mots creuats es refereixen generalment a noms comuns, i es fan servir sobretot en el camp de la tecnologia i de les noves ciències; moltes vegades es formen com a neologismes en una altra llengua, de la qual els adaptem com a manlleus: **informàtica** (< *informació* + *automàtica*), **mòdem** (< *modulador* + *desmodulador* [angl., *demodulator*]). Per tal com són mots amb sentit ple, el plural dels noms comuns que tenen l'origen en la lexicalització d'una sigla o un acrònim es forma regularment: *Hi ha mòdems de diferents velocitats*. Pel mateix motiu no fan part del cos dels diccionaris d'abreviacions.

Tal com hem dit suara, l'Institut d'Estudis Catalans considera que també són acrònims les sigles que es poden llegir com si fossin mots (GIEC, § 6.5.3.3a), incloent-hi les sigles que nosaltres anomenem *siglònims* (vegeu l'apartat 2.3.6 d'aquest article).

L'acrònim s'obté a partir del truncament dels components del sintagma, sense que necessàriament aquests formants hagin de ser inicials de paraula o correspondre's amb síl·labes. Aquesta llibertat en la formació respon al fet que el principal objectiu dels acrònims és que es puguin pronunciar sil·làbicament i es distingeixin d'altres sigles, i tant es poden referir a noms propis com a noms comuns: **APROGA** | **Aproga** per *Asociación Profesional de Fabricantes de Galletas de España* 'Associació Professional de Fabricants de Galetes d'Espanya', **FORTTRAN** per *formula translation* '[programa per a la] traducció de fórmules', **SEDEC** | **Sedec** per *Servei d'Ensenyament del Català*.

b) Grafia distintiva, ús de la majúscula i dels accents diacrítics en els acrònims

Com hem vist més amunt (apartat 2.3.1.b), els acrònims corresponents a noms propis es poden escriure totalment amb majúscules o bé amb la inicial únicament en majúscula: **FONDEM** | **Fondem** per *Fondo Interamericano de Asistencia en Situaciones de Emergencia* 'Fons Interamericà d'Assistència en Situacions d'Emergència', **DOMUND** | **Domund** per *Domingo Mundial de Propagación de la Fe* 'Diumenge Mundial de Propagació de la Fe'.

En canvi, els acrònims corresponents a denominacions comunes s'han de compondre totalment amb majúscules, a fi d'evitar que siguin confosos amb noms comuns o amb noms propis (si poséssim la inicial en majúscula): **ELMER** per *electro-mechanical-robot* 'robot electromecànic'. També s'han de compondre totalment amb majúscules els acrònims que són constituïts per una seqüència de lletres impossible de sil·labejar: **GPRENC** per *Grup Pirinenc Excursionista Nord-català*, **GREDJC** per *Grup de Recerca sobre Delinqüència Juvenil*, **LGAIN** per *Laboratori General d'Assaigs i Investigacions*. En cas de dubte –és a dir, quan no coneguem el significat exacte del possible acrònim–, és preferible de compondre'l totalment en majúscules.

63 En la primera edició del DA ja esmentàvem la multiplicitat i diversitat de definicions del terme *acrònim*. Recordem, doncs, que la definició que nosaltres hem adoptat aquí no coincideix forçosament amb la que proposen altres autors, com, per exemple, els que també anomenen *acrònim* qualsevol sigla que es pot llegir sil·làbicament, per exemple, la GIEC (§ 6.5.3.3a, tercer paràgraf) i l'OIEC (§ 3.2.1h, tercer paràgraf, i § 4.1.2d, segon paràgraf), que considera que els acrònims són sigles que es poden llegir com a mots, independentment que estiguin formats per pures inicials o per fragments dels mots constituents de la denominació.

Resumint, els acrònims corresponents a noms propis es poden escriure amb totes les lletres majúscules o bé en minúscula però amb la inicial en majúscula. En canvi, els acrònims corresponents a denominacions comunes només es poden escriure totalment en majúscula, o bé s'han de convertir totalment en veritables noms comuns (vegeu l'apartat 2.3.6). Els acrònims que només duen escrita en majúscula la inicial poden portar accent gràfic si és considera imprescindible per a una bona pronunciació.

c) Flexió, derivació i composició a partir dels acrònims

Els acrònims es poden flexionar d'acord amb les normes gramaticals usuals per a la flexió de qualsevol mot, però en general són realitzacions inusuals en el cas dels acrònims corresponents a noms propis.

Els acrònims poden formar derivats o ajuntar-se amb prefixos per formar compostos d'acord amb les regles gramaticals generals. Són també realitzacions poc usuals en el cas dels acrònims corresponents a noms propis.

d) Partició dels acrònims a final de ratlla

Els acrònims, si s'escriuen amb majúscules, a final de ratlla segueixen els mateixos criteris que les sigles que es llegeixen com un mot (vegeu l'apartat 2.3.1.h).

Quan s'escriuen amb minúscules (amb la inicial majúscula, si representen noms propis), es poden partir a final de ratlla d'acord amb els criteris generals de la partició sil·làbica.

2.3.5 Mots creuats o mots maleta

Segons la GIEC (§ 6.5.3.3b, primer paràgraf),

els mots creuats es formen normalment a partir de l'encaix o fusió de dues o més bases segmentades. A diferència del truncament, la segmentació de les bases no té en compte la integritat dels morfemes que les componen ni la seva estructura sil·làbica: en molts casos, les bases segmentades se superposen de manera que part de la síl·laba de l'una se sil·labifica amb part de la síl·laba de l'altra. A diferència de les sigles, les bases no formen necessàriament un sintagma i la seva segmentació no se sol limitar a la lletra inicial. A grans trets, el significat del mot creuat obeeix al significat del sintagma del qual provenen les bases (per exemple, **ofimàtica** designa la informàtica per a oficina) o és la suma dels significats de les bases (per exemple, **boirum** designa una barreja de boira i fum).

Els mots creuats s'escriuen totalment en lletra minúscula, com a noms comuns que són: **mòdem**. No fan part, per tant, del cos dels diccionaris d'abreviacions.

Els mots creuats són anomenats també *acrònims* (vegeu l'apartat 2.3.4 d'aquest article), per bé que la GIEC reserva aquesta denominació per a les sigles que es pronuncien com un nom, com ara **ONU** (GIEC, § 6.5.3.3b, segon paràgraf).

2.3.6 Siglònims

El siglònim és un nom (comú o propi) format com les sigles, és a dir, mitjançant la juxtaposició d'inicials i, de vegades, d'altres lletres de l'enunciat de què prové. Com que formen part del lèxic general o de l'onomàstica, no són recollits habitualment en el cos dels diccionaris d'abreviacions (tot i que no ho especifiquen la GIEC ni l'OIEC, sembla que l'Institut d'Estudis Catalans inclou aquesta subclasse dins els mots creuats).

La lexicalització de sigles pròpies i mixtes i dels acrònims es produeix a causa de l'alta freqüència d'aparició, de l'analogia amb altres paraules del mateix camp semàntic i de la necessitat de derivació. La lexicalització comporta que l'abreviació s'incorpori a la llengua generalment com a paraula i que se sotmeti a les regles d'aquella. En una primera fase, les sigles s'escriuen en majúscula, recurs gràfic que les caracteritza, però el resultat final de la lexicalització és la pèrdua de les majúscules.

Podem distingir dos tipus de lexicalització segons si el nou terme es fixa a partir del català o a partir de la llengua originària. En qualsevol cas, la lexicalització es fa a partir de la pronunciació de la sigla pròpia o mixta o bé de l'acrònim.

El procés de lexicalització es pot produir a partir d'una sigla –en el sentit ampli del terme– el desplegament de la qual és en català, sigui originàriament o per traducció: **OVNI** (per *objecte volador no identificat*) > **ovni**. Els fenòmens d'ambigüitat i homonímia poden frenar aquest procés d'incorporació a la llengua general, com ara en el cas de **CAP** (per *centre d'assistència primària*) o **CAMP** (per *cyclic adenosine monophosphate* 'monofosfat d'adenosina cíclic'), per exemple.

Les sigles usades com a noms comuns i que no són marques registrades ens ofereixen la possibilitat d'adaptar-les al català si la llengua originària de formació no és aquesta. Llavors, la traducció del concepte i de la sigla és competència de la terminologia. També es poden incorporar a la llengua paraules que provenen d'un mot estranger creat per lexicalització de la sigla en la llengua d'origen. No es tracta de lexicalització pròpiament dita en català, sinó d'adaptació o adopció d'un manlleu: **radar** (< **RADAR** per *radio detecting and ranging [system]* '[sistema de] detecció i localització per ràdio'), **làser** (< **LASER** per *light amplification by stimulated emission of radiation* 'amplificació de llum mitjançant una emissió estimulada de radiació').

Excepcionalment, algunes sigles que es poden llegir com un mot i alguns acrònims s'escriuen en minúscula, amb la lletra inicial majúscula, perquè són marques registrades o noms que, encara que s'han format com a sigles o com a acrònims, han esdevingut independents del seu desplegament (no es poden substituir per la forma desplegada de la qual deriven): **Eumo** (< **EUMO** per *Escola Universitària de Mestres d'Osona*) és el nom de l'editorial de la Universitat de Vic, **Seat** (< **SEAT** per *Sociedad Española de Automóviles de Turismo* 'Societat Espanyola d'Automòbils de Turisme') és la denominació d'una marca de cotxes de l'empresa alemanya Volkswagen.

El fet que existeixi un siglònim i que sigui recollit en els diccionaris generals no exclou la validesa de l'existència de la sigla de què prové: **inri** (< **INRI** per *Iesus Nazareus rex iudaeorum* 'Jesús de Natzaret, rei dels jueus').

3 La identificació de les abreviacions

Una vegada hem vist com es classifiquen les abreviacions, ens podem preguntar com podem reconèixer una abreviació en un text concret. Naturalment, aquest reconeixement s'ha de fer a partir dels trets gràfics i conceptuals que hem exposat tot al llarg de la secció 2, però també cal tenir en compte la llengua en què ha estat escrita l'abreviació, puix que una abreviació pot voler dir coses diferents segons la llengua. Així, per exemple, **agr.**, en alemany, equival a *altgriechisch* ('grec antic'), mentre que en català equival a *agrícola, agricultor/agricultora, agricultura*; **comp.**, en anglès, equival a *computers* ('ordinadors'), mentre que en català equival a *compareu*; **a. M.**, en anglès, equival a *ante meridiem* ('abans del migdia'), mentre que en llatí equival a *ante matrem* ('abans que la mare').

3.1 Identificació de les abreviacions segons la classe

En qualsevol text podem identificar una abreviació ben composta per les característiques essencials següents:

- a) L'abreviatura és formada per lletres i acaba en punt o en barra inclinada, o bé porta una barra entremig; la primera lletra de l'abreviatura coincideix amb la inicial del terme desenvolupat; algunes abreviatures porten marca de plural.
- b) El símbol és format per lletres o altres signes, i no porta cap punt ni cap barra inclinada al final, però sí que porta barra entremig en alguns símbols compostos; si és un símbol alfabètic, la primera lletra no ha de coincidir forçosament amb la inicial ni amb cap altra lletra del terme desenvolupat; no porta marca de plural.
- c) La sigla és formada per lletres majúscules, per bé que pot portar lletres minúscules o algun altre signe en posició no inicial, i no porta cap punt ni cap barra inclinada; en general, cada lletra coincideix amb la inicial de cada mot significatiu del terme desenvolupat; no porta marca de plural, malgrat que la GIEC comenta que la grafia acabada amb una essa minúscula "també és habitual" (GIEC, § 6.5.3.3a; cf. el § 2.3.1.c d'aquest article).

3.2 Identificació de les abreviacions segons la llengua

Pel que fa a la llengua en què ha estat escrita una abreviació en un text, per tal d'identificar-la correctament hem de tenir en compte les recomanacions següents:

- a) La forma de les abreviatures és pròpia de cada llengua, encara que sovint coincideixen en llengües diferents. Si, tal com recomanem, fem servir la lletra cursiva en les abreviatures de les expressions estrangeres –llevat dels tractaments de persona, en què s'empra la inicial en majúscula com a diacrític (**M.** per *Monsieur*)–, evitem qualsevol possible confusió.
- b) Els símbols, en general, són fixats oficialment per organismes internacionals (és a dir, per organismes competents en la matèria de què es tracta –p. ex., la IUPAC–). No se'n pot modificar la grafia ni en els textos compostos totalment en una altra caixa. Igualment, per evitar confusions, no s'escriuen en cursiva les que van en rodona, encara que facin referència a un terme d'una altra llengua.
- c) Les sigles, en general, són internacionals, atès que, si no, es podria dificultar la comunicació entre llengües i estats. De la mateixa manera que el nom de les empreses i les institucions privades no es pot traduir, tampoc no s'acostuma de traduir la sigla que les representa. D'altra banda, la traducció de sigles de termes tècnics i científics, com ara **DNA** / **ADN** per àcid desoxiribonucleic, podria crear confusions (*ADN* vol dir, en anglès, *adenosin diphosphate nucleotid*, 'nucleòtid de difosfat d'adenosina'). La tendència dels mitjans de comunicació és, però, de traduir-ne les més conegudes al català. En qualsevol cas, no s'escriuen en cursiva encara que facin referència a un terme d'una altra llengua o si representen el títol d'una publicació o d'una obra artística.

4 Les abreviacions en els reculls lexicogràfics

4.1 Les abreviacions en els diccionaris monolingües

Malgrat el que vam afirmar l'any 1996 en l'article "La problemàtica de les abreviacions i els diccionaris" (§ 3.1), creiem que s'haurien d'anar introduint en els diccionaris generals les abreviacions com a entrades, especialment pel que fa a les abreviatures (**c.** per *carrer*, **tel.** per *telèfon*, **s/n** per *sense número*) i els símbols (**kWh** per *kilowatt hora*; **P** per *moment dipolar elèctric*, **c₀** per *velocitat de la llum en el buit*), però també pel que fa a les sigles de denominacions comunes (**NB** per *nota bene* 'advertiu-ho bé' o 'pareu atenció', **SUP** per *si us plau*). El que ens continua semblant malament és que se'n recullin només quatre –o ni que sigui una, com en el cas del *Diccionari general de la llengua catalana* (sota *C. G. S.*)–; si de cas, s'ha de ser tan sistemàtic com amb la resta de la nomenclatura segons la classe de diccionari que sigui.

La decisió d'incorporar més o menys abreviacions en la nomenclatura del diccionari dependrà el tipus al qual pertany: si només és de llengua general, segurament s'ometran els símbols no alfabètics –si no és que es disposen en llistes a part–; si es tracta d'un diccionari enciclopèdic o d'una enciclopèdia, s'hi incorporaran tantes abreviacions com sigui possible, per la qual cosa s'hi afegiran tots els quadres i llistes a part que siguin necessaris per a fer-ho; si es tracta d'un diccionari d'abreviacions, a més de ser exhaustiu en la nomenclatura abreujada, hi ha d'haver un índex al final amb totes les denominacions desplegadas equivalents a les abreviacions de la nomenclatura principal (en aquests casos, les abreviacions que no es poden alfabetitzar de cap manera han d'anar numerades per a poder-hi fer referència, tal com hem pogut veure en les dues edicions del *Diccionari d'abreviacions*). En els diccionaris d'abreviacions i, de vegades, també en els diccionaris enciclopèdics i les enciclopèdies, hi poden figurar informacions complementàries de les entrades, com ara la pronunciació (en el cas de les sigles i, de vegades, en el cas dels símbols), l'origen i l'any de creació (en el cas de sigles d'empreses), l'equació de dimensions (en el cas de les magnituds de la física) i l'equivalència en unitats fonamentals de l'SI (en el cas de les unitats de la física), el nombre atòmic i el pes atòmic (en el cas dels elements químics), o bé un descriptor temàtic que en faciliti l'adscripció a una àrea del saber.

Per descomptat, independentment de la classe, el diccionari que conté abreviacions com a entrades independents ha de tenir, també com a entrades, les formes desplegadas d'aquestes abreviacions. És a dir que si tenim les entrades *c.*, *tel.*, *kWh* o *SUP*, per exemple, també hi han de figurar, com a entrades o subentrades, *carrer*, *telèfon*, *kilowatt hora* i *si us plau*, respectivament. I cal no oblidar que tots els articles del

diccionari, d'entrades abreujades i d'entrades desplegades, han de començar amb la categoria lexicogramatical corresponent (en aquest sentit, seria recomanable de superar les tradicionals "categories gramaticals" que fan servir els diccionaris, perquè a parer nostre són insuficients (cf. l'article "Les unitats lèxiques no nominals en l'àmbit jurídicoadministratiu en els reculls terminològics").

4.2. Les abreviacions en els diccionaris plurilingües

En el cas dels diccionaris d'equivalències, també és important que hi hagi abreviacions com a entrades, tot i que, en el cas de les abreviatures, poden ser molt diferents i potser no gaire útils (llevat del cas dels traductors que volen traslladar totes les dades que conté l'obra original). A desgrat del que acabem de dir, les abreviatures hi haurien de ser "totes", perquè són idiosincràtiques de cada llengua; els símbols hi podrien no estar gaire representats, perquè són majorment internacionals, i les sigles que hi haurien de figurar són les de les institucions i els conceptes dels països que fan servir la llengua en què està redactada l'obra lexicogràfica. En general, podem afirmar que, com a informació complementària dins els articles, les abreviacions no són gaire útils amb vista a la traducció directa, però sí que ho poden ser amb vista a la traducció inversa.

En aquests diccionaris és discutible si han de figurar en la nomenclatura general o bé en llistes a part i quantes n'hi ha d'haver; són aquestes "decisiones lexicogràfiques" que depenen dels autors o els editors, però que essencialment haurien de dependre de la finalitat i l'extensió de l'obra.

5 L'ordenació alfabètica de les abreviacions en el diccionari

L'ordenació alfabètica de les abreviacions que es poden intercalar en la nomenclatura general d'un diccionari que segueix aquesta ordenació és, potser, la més complexa que ens podem trobar a l'hora de disposar les entrades correlativament;⁶⁴ ja que, a banda dels quadres o llistes que hi pugui haver per als símbols no alfanumèrics i de la dificultat d'ordenar entrades que comencen per lletres d'altres alfabetes (en el nostre cas, sobretot per lletres gregues), s'han de tenir en compte subíndexs i superíndexs, caràcters alfabètics i caràcters numèrics i la posició relativa a l'element de base que ocupen els índexs (a la dreta o a l'esquerra, a dalt o baix), i ens podem trobar també signes no alfanumèrics, com ara punts i barres inclinades.

En el cas del *Diccionari d'abreviacions*, vam seguir els criteris generals d'ordenació de la nomenclatura principal del diccionari següents:

- 1r) Els superíndexs van abans que els subíndexs.
- 2n) Les xifres van abans que les lletres.
- 3r) Les minúscules precedeixen les majúscules només en cas d'igualtat de tots els elements que conformen l'abreviació.
- 4t) Com a separadors, l'espai en blanc va abans que el punt, i aquest abans que la barra inclinada.
- 5è) El guionet, el punt volat i la coma no són tinguts en compte, llevat d'igualtat absoluta de formes en la resta de caràcters de l'entrada.
- 6è) En les entrades totalment homògrafes, van primer les sigles i després els símbols.

A fi d'exemplificar i fer més explícits aquests criteris, en el quadre 5 podem veure una mostra prou detallada del resultat d'haver-los aplicat.

64 Podem consultar una aproximació general a l'ordenació alfabètica dins Josep M. Mestres, 2011 (vegeu l'apartat de referències bibliogràfiques).

Quadre 5

Ordenació general de les entrades del Diccionari d'abreviacions

_0	199	A/	δa	ϕ
_1	200	0a	Δa	C
_2	201	a0	δA	¯C
↗	↗	0a	ΔA	c.
0	999	a0	aω	C.
1	1000	1a	aΩ	c/
1a	1001	a1	Aω	C/
1A	1001a	1a	AΩ	C&
1aa	1001A	a1	a. a.	C+
1aA	1001z	↗	a. A.	°C
1Aa	1001Z	aa	A. a.	0C
1AA	↗	Aa	A. A.	C0
1aaa	(a)	aA	a/a	↗
1aaA	_a	AA	a/A	∞C
1b	_A	aa	A/a	C∞
1B	_aa	aA	A/A	↗
↗	_aA	Aa	↗	cella
1ZZz	_Aa	AA	a0	cel-la
1ZZZ	_AA	aa	A0	Cella
2	a	Aa	a1	Cel-la
2a	A	aA	A1	CELLA
2A	á	AA	aa	CEL-LA
↗	À	aa	aA	↗
2ZZz	à	aA	Aa	IC
2ZZZ	À	Aa	AA	ICS
3	ä	AA	a-a	ICA
4	Ä	αa	A-a	↗
↗	â	βa	↗	l
10	Â	δa	ac	l
11	ã	Δa	aC	L
12	Ã	δA	Ac	L
13	â	ΔA	AC	↗
↗	Â	aδ	ac.	z
100	a.	aA	ac/	Z
101	A.	Aδ	↗	
↗	a/	AΔ	c	

6 Síntesi final

La finalitat última d'aquest article ha estat posar a disposició dels lectors uns criteris exhaustius però raonables i àdhuc senzills per al reconeixement i l'escriptura d'aquestes peces lèxiques avui dia indispensables.

Al llarg d'aquestes pàgines hem vist què és una abreviació, com es classifiquen les abreviacions, quina grafia la més adequada segons la classe a la qual pertanyen, com es poden reconèixer per aquesta mateixa grafia, i els límits fonètics, morfològics i sintàctics que tenen.

Pel que fa a les abreviatures, són majorment pròpies de la llengua a la qual pertanyen (en aquest sentit, val la dita popular "cada terra fa sa guerra") i la grafia distintiva general és que van seguides d'un punt o d'una barra inclinada. També hem vist com es formen, si porten majúscules inicials o diacrítics, si tenen flexió, com es pronuncien, quina categoria gramatical i quin gènere tenen, si els articles o les preposicions s'apostrofen quan les precedeixen, si és possible la partició a final de ratlla i quins problemes hi pot haver respecte a la puntuació del text on es troben.

Quant als símbols, són majorment d'ús internacional i molts es fixen a partir de les recomanacions fetes per organismes internacionals de les diferents disciplines científiques. La grafia general dels símbols és que no porten punts ni barres inclinades (llevat de les que indiquen divisió), ni tenen flexió morfològica. En aquest subconjunt també hem vist com es formen, si porten majúscules inicials, si poden portar diacrítics, com es pronuncien, quina categoria gramatical i quin gènere tenen, si els articles o les preposicions s'apostrofen quan els precedeixen i si és possible la partició o la separació a final de ratlla.

Pel que fa a les sigles, són el veritable calaix de sastre de les abreviacions, i per això les hem deixades per al final; també per aquest motiu proliferen tant en textos de tota classe. La grafia distintiva general és que van en majúscula totes les lletres que les componen (amb variacions en el cas dels acrònims) i no porten punts entremig ni al final. En aquesta darrera classe hem vist igualment com es formen, quines majúscules porten més enllà de les inicials, si poden portar diacrítics, com es pronuncien, quina categoria gramatical i quin gènere tenen, si els articles o les preposicions s'apostrofen quan els precedeixen i si és possible la partició o la separació a final de ratlla.

Han completat el contingut de l'article tres aspectes als quals hom no acostuma a fer referència en els manuals d'abreviacions: les maneres d'identificar gràficament les abreviacions (segons la subclasse o segons la llengua), el tractament que haurien de tenir en els diccionaris (monolingües o plurilingües) i l'ordenació alfabètica que haurien de seguir quan s'agrupen en forma de llista.

Per acabar, recordem els aspectes en què ens hem pronunciat diferentment de la normativa actual o del que defensen alguns autors:

- pel que fa a les abreviatures que es refereixen a llibres, no escriure-les en cursiva si no són expressions llatines, ni en rodona si ho són (~**op. cit.**, apartat 2.1.1.b);
- pel que fa a les abreviatures d'expressions llatines en general, no escriure-les en rodona (~**i. e.**, apartat 2.1.1.b);
- pel que fa a les abreviatures per truncament o suspensió, no posar cap marca de plural (~**núms.** / ***pp.**, apartat 2.1.1.c);
- pel que fa a les abreviatures de les formes de tractament personal, no fer-les servir dins de text, sinó emprar el tractament desplegat (*la* ***Sra. Ribé**, apartat 2.1.2);
- pel que fa al símbol de paràgraf (§) i a qualsevol altre símbol, no duplicar-lo quan al darrere hi ha més d'un paràgraf (***§§**, apartat 2.2.1.c);
- pel que fa als numerals ordinals abreujats amb xifres àrabiques, evitar de considerar-los com a abreviatures (~**1a.**, apartat 2.2.4, nota 44);

- pel que fa a les sigles que es poden llegir sil·labejant-les, evitar la degeneració gràfica que acaba menant a un nom comú, llevat que el diccionari normatiu l'acabi recollint justificadament (**BASIC** > ***Basic** > ***basic**, apartat 2.3.1.a);
- pel que fa a les sigles de noms d'institucions formades per les pures inicials, evitar l'ús de la caixa alta i baixa (***Unesco**, apartat 2.3.1.b, nota 49);
- pel que fa a les sigles, evitar apòstrofs enmig o al final (***L'H**, 2.3.1.b, opció 2a);
- pel que fa a les sigles, evitar els punts després de cada lletra i, encara més, ometre només l'últim punt (***O.N.U**, apartat 2.3.1.b);
- pel que fa a les sigles, compondre-les sempre en rodona, encara que representin el títol d'un llibre o d'una revista (~**DCVB**, apartat 2.3.1.b);
- ens hem decantat pel sistema de denominació desplegada el primer cop que s'esmenta i sigla entre parèntesis a continuació per a poder fer servir majorment només la sigla en els esments següents (*l'Institut d'Estudis Catalans (IEC)*, apartat 2.3.1.b, nota 52);
- pel que fa a les sigles que es llegeixen sil·labejant-les, no afegir cap marca de plural, ni que ho permeti la gramàtica normativa (***PIMES** / ***PIMES**, apartat 2.3.1.c);
- pel que fa a l'apostrofació davant les sigles que comencen per un so vocàlic, evitar l'alternança gràfica de la partícula amb l'excusa de com es llegeixen (~*el FMI*, ~*l'SPC*, ~*d'FMI*, apartat 2.3.1.e, notes 59, 60 i 61);
- pel que fa a les sigles pròpies o pròpiament dites, és discriminatori compondre amb minúscules les inicials de la persona que ha picat a màquina un text (***JMC/cpb**, apartat 2.3.2);
- pel que fa als acrònims, és confusoriari considerar que també ho són les sigles que es poden llegir sil·labejant, independentment que estiguin formades per pures inicials (apartat 2.3.4.a, nota 63).

7 Referències

- [Abreviacions](#) (3a ed., rev.). (2021). Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística.
- Bardina, Joan. (1907). *Gramàtica pedagògica de la llengua catalana*. Fidel Giró, impressor.
- Capó, Jaume, i Veiga, Marta. (1997). [Abreviacions](#). Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística.
- [Diccionari.cat](#). (2008). Enciclopèdia Catalana.
- [Enciclopèdia.cat](#). (2015). Enciclopèdia Catalana.
- Fabra, Pompeu. (1932). C. G. S. Dins [Diccionari general de la llengua catalana](#). Llibreria Catalònia.
- Fabra, Pompeu. (1983). C. G. S. Dins *Diccionari general de la llengua catalana* (18a ed.). EDHASA.
- Institut d'Estudis Catalans. (2007). [Diccionari de la llengua catalana](#) (2a ed., actual. novembre 2022). Institut d'Estudis Catalans.
- Institut d'Estudis Catalans. (2022). [Gramàtica de la llengua catalana](#) (2a ed.). Institut d'Estudis Catalans.
- Institut d'Estudis Catalans. (2022). [Ortografia catalana](#) (2a ed.). Institut d'Estudis Catalans.
- International Organization for Standardization (ISO). (1987). *Terminology (principles and coordination). Including terminography. ISO 704:1987*. ISO.
- Joseph i Maiol, Miquel. (1979). *Com es fa un llibre. Diccionari de les arts gràfiques*. Pòrtic.

- Martínez de Sousa, José. (1984). *Diccionario internacional de siglas y acrónimos*. Pirámide.
- Mestres, Josep M. (1985). [Abreviacions: un assaig de classificació tipològica](#). *Revista de Llengua i Dret*, 6, 13-22.
- Mestres, Josep M. (1996). [La problemàtica de les abreviacions i els diccionaris](#). *Revista de Llengua i Dret*, 26, 7-26.
- Mestres, Josep M. (2011). L'ordenació alfabètica de mots i expressions en l'edició de llibres. Dins Lluç Potrony i Joan Maria Romaní, [Indexació, terminologia i llenguatge jurídic](#) (p. 13-47). Institut d'Estudis Catalans.
- Mestres, Josep M. (2021). [La simbologia i la formulació en els textos científics](#) (versió 7). Dins Institut d'Estudis Catalans. Servei de Correcció Lingüística; Institut d'Estudis Catalans. Unitat de Correcció del Servei Editorial, [Crítèria: Espai web de correcció de l'IEC](#). Institut d'Estudis Catalans.
- Mestres, Josep M., Costa, Joan, Oliva, Mireia, i Fité, Ricard. (2019). [Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos](#) (5a ed., corr. i ampl.). Institut d'Estudis Catalans.
- Mestres, Josep M., i Guillén, Josefina. (1992). *Diccionari d'abreviacions*. Enciclopèdia Catalana.
- Mestres, Josep M., i Guillén, Josefina. (2001). *Diccionari d'abreviacions. Abreviatures, sigles i símbols* (2a ed., rev. i augm.). Enciclopèdia Catalana.
- Mestres, Josep M., Vitri, Patricia Lara, i Cussó, Guida. (2011). Les unitats lèxiques no nominals en l'àmbit juridicoadministratiu en els reculls terminològics. Dins Lluç Potrony i Joan Maria Romaní, [Indexació, terminologia i llenguatge jurídic](#) (p. 183-205). Institut d'Estudis Catalans.
- Pérez Saldanya, Manuel, Mestre, Rosanna, i Sanmartín, Ofèlia. (2022). [Diccionari de lingüística](#). Acadèmia Valenciana de la Llengua; TERMCAT, Centre de Terminologia.
- Rabella, Joan Anton (coord.). (2006). [Criteris per a la toponímia d'àmbit municipal](#) (p. 25). Generalitat de Catalunya, Gabinet Tècnic del Departament de Política Territorial i Obres Públiques.
- Real Academia Española, i Asociación de Academias de la Lengua Española. (2010). *Ortografía de la lengua española*. Espasa.